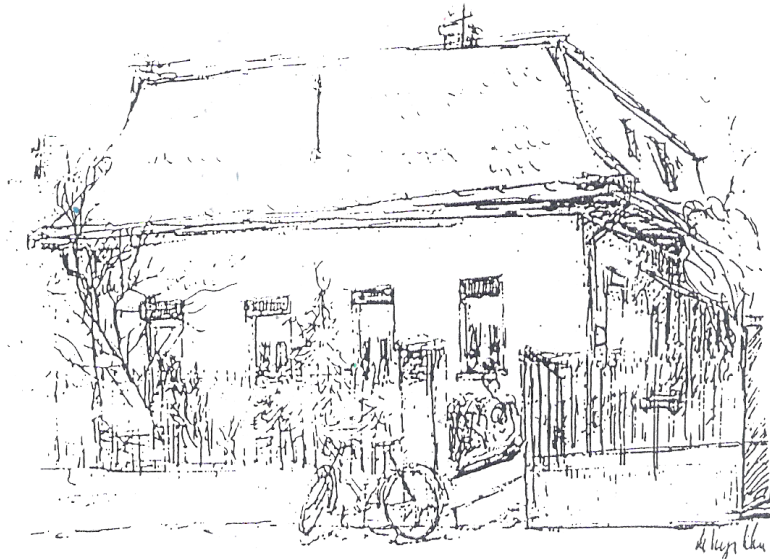

Dunaharaszti

Százszorszép Tagóvoda

Dunaharaszti Százszorszép Tagóvoda

Pedagógiai Program

Mottó:

*„ Minden ember számára, ezek
az első esztendőik a legfontosabbak:
Lehetséges, hogy kisebb-nagyobb
Mértékben megváltozunk, de teljesen
Nem fordulhatunk szembe
gyermekségünkkel”*

/ Jean Paul Sartre /

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	5
II. A komplex Prevenációs Óvodai Program fejlődés-lélektani nevelésfilozófiai megalapozottsága, a fejlesztés célja	10
1. Az egészséges életmód alakítása	10
2. Az érzelmi és erkölcsi nevelés és szocializáció biztosítása	11
3. Az anyanyelvi és értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása	12
4. Az iskolai potenciális tanulási zavarok megelőzése-prevenciója	12
A. A fejlesztés alapja	12
B. A fejlesztőprogram alkalmazásának alapelvei	13
C. A fejlesztőprogram	14
C.1. Mozgásfejlesztés	14
C.2. Testséma fejlesztés	16
C.3. Észlelésfejlesztés, (percepciófejlesztés)	18
C.4. Verbális fejlesztés	22
III. A Komplex Prevenációs Óvodai Program tartalma	23
Természetes gyermeki megnyilvánulások – játék	23
1. Mozgás	23
1.1. Mozgásfejlesztés a szabad játékban	25
1.2. Mozgásfejlesztés a testnevelés foglalkozásokon és a minden napi testnevelésen	26
2. Játék	29
2.1. Játék szerepe a fejlődésben	29
2.2. Játék szerepe az idegrendszer fejlődésében	29
2.3. Játék szerepe a nevelési folyamatban	30
2.4. Játék szerepe a társas kapcsolatok fejlődésében	31
3. Kultúra átadás	32
3.1. Egészséges életmód	32
- Gondozás	32
- Testi nevelés	32
- Egészségvédelem, edzés	34
3.2. Gyermek és környezete	35
3.3. Gyermek és társas környezete	36
3.4. A gyermek természeti és tárgyi környezete	40
3.5. Rajzolás, festés, mintázás és kézimunka	42
3.6. Ének, zene, énekes játék, tánc	43
3.7. A külső világ tevékeny megismerése	44

3.8. Kompetencia nevelés	45
--------------------------	----

IV. A Komplex Prevenációs Óvodai Program alkalmazásának feltétel rendszere	48
1. Az óvodapedagógus feladatai	46
- A gyermek és környezetének sokoldalú megismerése	46
- A gyermek érési folyamatához igazított differenciált tervezés	47
- A fejlődés nyomon követése, az eredmények elemzése, szükséges korrekciója	49
2. Szervezeti és időkeretek	50
- Csoportszervezés	50
- Napirend, hetirend	50
- Tevékenységi formák idő és szervezési jellemzői	51
3. Tárgyi feltételek	51
4. Ellenőrzés, értékelés	52
- A fejlesztőmunka hatékonyságának ellenőrzése	52
- Program ellenőrzés, értékelés	52

V. Hagyományrendszer az óvodában

51

VI. Az óvoda kapcsolatrendszere	53
1. Család – óvoda	54
2. Kapcsolattartás egyéb nevelési-, oktatási-, szakszolgálati-, kulturális intézményekkel	55
Érvényességi rendelkezések	56
Legitimitási záradék	57

Mellékletek

I. Bevezetés

Nevelőtestületünk 1999-ben mérlegelve körülményeinket, adottságainkat, önmagunk számára elfogadható, kidolgozott, megalapozott nevelésfilozófián nyugvó programot: Porkolábné Dr Balogh Katalin és Dr. Páli Judit **Komplex Prevenációs óvodai Programját** adaptálta. A törvényi változások és a helyi sajátosságok megváltozása miatt programunkat aktualizáltuk. Továbbra is hangsúlyozzuk az óvoda hátránycsökkentő szerepét és a kiemelt figyelmet igénylő gyerekek fejlődésének feltétlen támogatását. Feladatunk, hogy a gyermekek életkori sajátosságaira épített rendszeres testmozgást biztosítsuk, ezáltal értelmi képességeiket is fejlesszük. Az óvodáskor végére a gyermekek készen állnak az iskolai élet megkezdésére, ehhez nyugodt légkör és jól átgondolt, a helyi lehetőségekhez és igényekhez igazított pedagógiai program kell.

Előkészítés fázisában számba vettük a megvalósíthatóságának alapvető kritériumait, hogy rendelkezésre álljanak a szükséges tárgyi erőforrások 3-4 év távlatában.

A Program szervesen illeszkedik a hazai közoktatást megújító törekvésekhez, de megőrzi a hazai óvodapedagógiai hagyományok tartalmi értékeit.

Az óvodai nevelés pedagógiai alapelveinek meghatározásánál abból indulunk ki, hogy

- a gyermeket – mint fejlődő személyiséget – szeretetteljes gondoskodás és különleges védelem illeti meg
- a gyermek nevelése elsősorban a család joga és kötelessége, s ebben az óvodák esetenként hátránycsökkentő szerepet töltenek be
- az óvodai nevelésnek a gyermeki személyiség teljes kibontakoztatásának megerősítésére kell irányulnia, az emberi jogok és a gyermeket megillető jogok tiszteletben tartásával, oly módon, hogy minden gyermek egyenlő eséllyel részesülhessen színvonalas nevelésben.

Céljaink meghatározásánál abból a meggyőződésünkből indulunk ki, hogy a prevencióra, a korai fejlődés tudatos támogatására szükség van.

A gyermek mozgása és játéka fejlődésének alapja. A mozgás nagyon a sajátja, játéka viszont megteremti a kapcsolatot környezetével. Az együttes öröm együttgondolkodássá, párbeszéddé alakul. Kultúránk elemei saját aktív tevékenysége által válnak a gyermeki világkép részévé.

Az óvodapedagógusnak úgy kell közvetítenie kultúránkat, hogy ez által az óvodás gyermekek érzelmileg, erkölcsileg és értelmileg gazdagodjanak, képességeik kibontakozhassanak. A felnőtt szakembernek kell ismernie a módját és vállalnia azt a

felelősséget, hogy úgy vezesse el a gyermeket az iskola küszöbéig, hogy a gyermek új feladatokra felkészült, alkalmas legyen, s eközben boldog gyermekkorát megőrizhesse!

A gyermek iskolássá az iskolában fog válni, nem az óvodában. Fontos, hogy az iskola pozitív perspektívaként álljon előtte.

Intézményi adatok

Óvodánk önkormányzati oktatási intézmény. Fenntartója a helyi önkormányzat. A működés finanszírozását elsősorban a fenntartó által biztosított költségvetés, és a normatív állami hozzájárulás fedezi.

Intézményünk a Dunaharaszti Hétszínvirág Óvoda Százszorszép Tagóvodája

Székhelye: Dunaharaszti, Knézich u. 21.

Telefonszáma: 06 24 370-640

Telephelye: Dunaharaszti Táncsics Mihály út 33. sz.

Telefon: 06 24 531-450

Alapfeladata: 3-7 éves korú gyermekek óvodai nevelése, oktatása, iskolai életre való felkészítése

Óvodánk három osztatlan és egy osztott (vegyes életkorú) csoporttal működik.

Helyzetelemzés

Óvodánk bemutatása:

Óvodánk a település Rákóczi-ligeti részén, szinte a II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola szomszédságában található.

Tömegközlekedési eszközöktől távol.

◆ Az épület nem óvodának készült, régi családi házból lett kialakítva. 1970-ben szükségmegoldásként óvodává alakították át és 1971. év március 15-én három csoporttal nyílt meg 57 férőhely biztosításával.

◆ 1975-ben a kimaradt gyerekek magas létszáma miatt az óvodát új csoportszobával bővítették

◆ A csoportok száma: 4-re, a férőhely: 74-re emelkedett.

1998-ban sor került egy logopédiai helyiség kialakítására

◆ A többször alakított, részlegesen felújított épület legkisebb csoportszobájának alapterülete 27, 40 m², a legnagyobb 46, 30 m². Tornaszobával nem rendelkezünk. Udvarunk alapterülete kicsi. Az óvoda épületétől 200 m-re bekerített, zárható játszóterünkön biztosítjuk a gyerekek mozgás és játékigényét, testméreteiknek megfelelő, biztonságos, udvari játékokkal.

- ◆ A családi jelleget igyekszünk megőrizni épületen belül a családi berendezés és légkör biztosításával. Épületen kívül pedig az esztétikus környezet kialakításával, gondozásával.
- ◆ Intézményünk elsősorban magyar nyelvű óvodai nevelést folytat.

Az óvoda személyi feltételei:

Az óvodában a nevelőmunka középpontjában a gyermek áll.

Nevelőtestületünk tagjai több évtizede a pályán lévő tapasztalt óvónők. Magabiztosan alkalmazzák a már megszerzett és folyamatosan kiegészülő ismereteiket. Érdeklük őket a korszerű pedagógiai és pszichológiai ismeretek, módszerek, s képesek ezeknek a gyakorlati megvalósítására.

Az óvodában a nevelőmunkát az óvodapedagógus végzi, jelenléte a nevelés egész időtartamában fontos feltétele az óvodai nevelésnek. Az óvodapedagógus modellt, mintát jelent a gyermekek számára.

- ◆ Felsőfokú végzettségű főállású óvónők száma: 8 fő.
- ◆ Nevelőmunkát segítő, nem pedagógus főállású dolgozók száma: 4 fő.
- ◆ Egyéb munkakörben foglalkoztatott főállásúak száma: 3 fő.

Az egészséges életmód alakítása nélkülözhetlenné teszi az óvodapedagógussal együtt dolgozó, nem óvónői munkakört betöltő dolgozók lelkiismeretes, pontos és hozzáértéssel végzett munkáját. A nevelő munkákat közvetlenül segítő dajkáink szakképzettek.

Évek óta jól összeszokott óvónői párok dolgoznak együtt a nevelés egész időtartamában. Reggel 6 órától délután 18 óráig a törvény által biztosított átfedési időben. A párosok eredményesen egészítik ki egymást.

Az óvodapedagógusi tevékenységnek és az óvoda működését segítő nem pedagógus alkalmazottak összehangolt munkájának hozzá kell járulnia az óvodai nevelés eredményességéhez.

Beszédhibás gyermekek egyéni fejlesztéséről szakképzett logopédus gondoskodik heti 6 órában.

A gyermekek egyéni fejlesztése az óvodapedagógusok feladata a közösség keretein belül a fejlesztőpedagógussal együttműködve.

A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztése speciálisan képzett szakemberek közreműködését igényli.

Pedagógusképünk:

Olyan óvodapedagógus, akire jellemző a pedagógiai optimizmus, a szülők tisztelete, a megértő, együtt érző, segítőkész gyermekszerepet. Területen belül lehetőséget kínálunk az önállóságra, a kezdeményezésre.

A másságot, a különbözőséget elfogadjuk, az egyéni értékek pozitív irányú megközelítését erősítjük.

Az óvodában a nevelőmunka kulcsszereplője az óvodapedagógus, akinek személyisége meghatározó a gyermek számára. Jelenléte a nevelés egész időtartamában fontos feltétele az óvodai nevelésnek. Az óvodapedagógus elfogadó, segítő, támogató attitűdje modellt, mintát jelent a gyermek számára.

**„Vannak új utak... Minden azon múlik,
hogy merjünk járni rajta...
Ez a mi időnk”**

/ Federico Garcia Lorca /

Gyermekképünk:

Mi a legfontosabb nekünk? A gyerekek érdeke. Az irányelvek, tevékenységek innen erednek és fejlődnek tovább, míg a mindennapos tevékenységben megvalósítjuk azokat.

A gyermek fejlődő személyiség, fejlődését genetikai adottságok, az érés sajátos törvényszerűségei, a spontán és tervszerűen alkalmazott környezeti hatások együttesen határozzák meg. E tényezők együttes hatásának következtében a gyermeknek sajátos, életkoronként /életkori szakaszonként/ és egyénenként változó testi és lelki szükségletei vannak. A személyiség szabad kibontakozásában a gyermeket körülvevő személyi és tárgyi környezet szerepe meghatározó. Az óvodai nevelés gyermekközpontú, befogadó, ennek megfelelően a gyermeki személyiség kibontakoztatásának elősegítésére törekszik, biztosítva minden gyermek számára, hogy egyformán magas színvonalú és szeretetteljes nevelésben részesüljön, s meglévő hátrányai csökkenjenek. A hazájukat elhagyni kényszerülő családok gyermekeinek óvodai nevelésében biztosítjuk önazonosságuk megőrzését, ápolását. Segítjük társadalmi integrációjukat, mert az óvoda nem ad helyet semmiféle előítélet kibontakozásának, sem társadalmi, sem nemi, sem egyéb értelemben. Kiemelt figyelmet fordítunk a hátrányos helyzetű és a tehetséges kisgyerekek nevelésére, egyéni adottságaik, képességeik folyamatos kibontakoztatásához.

A fa gyökere az a szilárd elvrendszer, amely a megkapaszkodást jelenti. Bármilyen változhat és változtatható, de ez mindig megmarad.

Az óvodában a gyermekekért vagyunk.

**„A gyökerek persze
nem látszanak
de tudod, azok tartják a fát”**

/görög költő/

**A Százszorszép Tagóvodába járó gyermekek szociális
háttere:**

Gyermekek száma				Önálló lakásban élők	Nagyszülőkkel együtt élők	Gyermeüket egyedül nevelő	Albérletben lakók
1	2	3	több				
				59%	26%	17%	9%
26%	48%	21%	5%				

Apa iskolai végzettsége				Anyai iskolai végzettsége				Autó		
8.ált	szakmunkás	Gim. szakközép	főiskola egyetem	8.ált	Szak- munkás	Gim., szakközép	Főiskola, egyetem	1	2	Nincs
5%	18%	57%	20%	5%	15%	58%	22%	60%	22%	18%

Összegezve a fenti statisztikai adatokat: óvodánk adatai a magyarországi statisztikai átlagához közelítenek, ezért tartottuk fontosnak, egy olyan program választását, amely:

- ◆ Segíti az esélyegyenlőség kialakítását, a gyerekek részképességeinek, képességeinek fejlesztését,
- ◆ Segíti felzárkóztatását,
- ◆ Lehetőséget ad a kiemelkedő képességű gyermekek felismerésére, képességeinek megerősítésére, kibontakoztatására.

Az óvoda tárgyi feltételei

Az óvoda rendelkezik a pedagógiai program megvalósításához szükséges tárgyi feltételekkel. Az óvoda épülete, kertje, udvara, berendezései oly módon lettek kialakítva, hogy azok a gyermekek kényelmét, biztonságát szolgálják. Biztosítják egészségük megőrzését, fejlődésüket. Lehetővé teszi mozgás és játéki igényük kielégítését. A gyermekek által használt játékok és tárgyak számukra hozzáférhető módon vannak elhelyezve. Az óvoda adottságai kissé szűkösek, a hely- és helységhiány meghatározza a kapcsolati, rendezvény szervezési lehetőségek kihasználását.

Gyermekvédelem az óvodában:

Intézményünknek tervezett gyermekvédelmi programja van.

Célunk a gyermekvédelmi munkában:

Évenként, gyermekenként feltárjuk azokat a körülményeket, amelyek az óvodásainkat az óvodában hátrányosan érintik (egyedül nevelés, érzelmileg sivár családi háttér, túlzott követelmények, magas óvodai csoportlétszám).

Feladataink:

A gyermekvédelmi felelős feladata a kapcsolattartás az óvónőkkel, szakszolgálati intézményekkel, a gyermekek nyilvántartásba vétele, az esetek feltérképezése, adatszolgáltatás.

II. A Komplex Prevenációs óvodai Program fejlődés-lélektani és nevelésfilozófiai megalapozottsága, a fejlesztés célja

A Komplex Prevenációs óvodai Program épít a hazai tradicionális nevelési értékekre (Óvodai nevelés országos alapprogramja, óvodakép-gyermekkép) ötvözve azokat a korszerű fejlődés és nevelés-lélektani, neurológiai, gyógypedagógiai eredményekkel.

A Komplex Prevenációs óvodai Program fejlődés és nevelés-lélektani megalapozottsága révén **fő feladatának tekinti** – a 3-7 éves gyermekek életkori és egyéni sajátosságainak, eltérő fejlődési ütemének (érési jellemzőik) szem előtt tartásával

- ◆ Az egészséges életmód alakítását
- ◆ Az érzelmi és erkölcsi nevelés és a szocializáció biztosítását
- ◆ Az anyanyelvi-, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítását,
- ◆ Az iskolai **potenciális tanulási zavarok megelőzését**, az óvodai nevelési feltételek sajátos megszervezésével.

1. Az egészséges életmód alakítása

Az egészséges életmódra nevelés, az egészséges életvitel igényének alakítása, a gyermek testi fejlődésének elősegítése ebben az életkorban kiemelt jelentőségű. Ezen belül az óvodai nevelés feladata:

- a gyermek gondozása, testi szükségleteinek, mozgásigényének kielégítése,
- a harmonikus, összerendezett mozgás fejlődésének elősegítése,
- a gyermeki testi képességek fejlődésének segítése,
- a gyermek egészségének védelme, edzése, óvása, megőrzése,
- az egészséges életmód, a testápolás, az étkezés, az öltözködés, a pihenés a betegségmegelőzés és az egészségmegőrzés szokásainak alakítása,
- a gyermek fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges egészséges és biztonságos környezet biztosítása,
- a környezet védelméhez és megővéséhez kapcsolódó szokások alakítása, a környezettudatos magatartás megalapozása,
- megfelelő szakemberek bevonásával – a szülővel, az óvodapedagógussal együttműködve – speciális gondozó, prevenciós és korrekciós testi, lelki nevelési feladatok ellátása.

2. Az érzelmi és erkölcsi nevelés és a szocializáció biztosítása

1. Az óvodáskorú gyermek egyik jellemző sajátossága a magatartásának érzelmi vezéreltsége. Elengedhetetlen, hogy a gyermeket az óvodában érzelmi biztonság, állandó értékrend, derűs, kiegyensúlyozott, szeretetteljes légkör vegye körül. Mindezt szükséges, hogy
 - o a gyermeket már az óvodába lépéskor kedvező érzelmi hatások ériék,
 - o az óvoda alkalmazottai és a gyermek, a gyermekek, valamint az óvodai alkalmazottak közötti kapcsolatot pozitív attitűd, érzelmi töltés jellemezze,
 - o az óvoda egyszerre segítse a gyermek erkölcsi, szociális érzékenységének fejlődését, én tudatának alakulását, és engedjen teret önkifejező törekvéseinek,
 - o az óvoda nevelje a gyermeket annak elfogadására, megértésére, hogy az emberek különböznek egymástól.
2. A szocializáció szempontjából meghatározó a közös élményeken alapuló tevékenységek gyakorlása, a gyermek erkölcsi tulajdonságainak /mint például: az együttérzés, a segítőkészség, az önzetlenség, a figyelmesség/ és akaratának /ezen belül: az önállóságának, önfegyelmének, kitartásának, feladattudatának, szabálytudatának/, szokás-, és normarendszerének megalapozása.
3. Az óvoda a gyermek nyitottságára épít, és ahhoz segíti a gyermeket, hogy megismerje szűkebb és tágabb környezetét, amely a hazaszeretet és a szülőföldhöz való kötődés alapja, hogy rá tudjon csodálkozni a

természetben, az emberi környezetben megmutatkozó jóra és szépre, mindazok megbecsülésére.

4. A gyermeki magatartás alakulása szempontjából az óvodapedagógus, az óvoda valamennyi alkalmazottjának kommunikációja, bánásmódja és viselkedése modell értékű szerepet tölt be.
5. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek esetében szükség szerint különösen jelentős az óvoda együttműködő szerepe az ágazati jogszabályokban meghatározott speciális felkészültséggel rendelkező szakemberekkel.

3. Az anyanyelvi, az értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

1. Az anyanyelvi nevelés valamennyi tevékenységi forma keretében megvalósítandó feladat. Az anyanyelv fejlesztése és a kommunikáció különböző formáinak alakítása – beszélő környezettel, helyes mintaadással és szabályközvetítéssel – az óvodai nevelőtevékenység egészében jelen van. Az anyanyelv ismeretére, megbecsülésére, szeretetére nevelés közben a gyermek természetes beszéd- és kommunikációs kedvének fenntartására, ösztönzésére, a gyermek meghallgatására, a gyermeki kérdések támogatására és a válaszok igénylésére szükséges figyelmet fordítani.
2. Az óvodai nevelés a gyermek egyéni érdeklődésére, kíváncsiságára – mint életkori sajátosságra -, valamint a meglévő tapasztalataira, élményeire és ismereteire építve biztosít a gyermeknek változatos tevékenységeket, amelyeken keresztül további élményeket, tapasztalatokat szerezhet az őt körülvevő természeti és társadalmi környezetről.
3. Az értelmi nevelés további feladata: egyrészt a gyermek spontán szerzett tapasztalatainak, ismereteinek rendszerezése, bővítése, különböző tevékenységekben és élethelyzetekben való gyakorlása, másrészt az értelmi képességek /érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, képzelet, gondolkodás, fogalomalkotás, ítélet/ fejlesztése.

4. Az iskolai potenciális tanulási zavarok megelőzése-prevenciója

A Komplex Prevenció óvodai Program tudatosan felvállalja az **iskolai tanulási képességeket meghatározó funkciók fejlesztését**, így a potenciális tanulási zavarok korai kiszűrését és megelőzését is.

E pszichikus funkciók **az észleléses és finom motoros struktúrákat érintik**, melyek intenzív fejlődése 3-7 éves korra jellemző, így kibontakoztatásukhoz és begyakoroltatásukhoz is e szakasz a szenzitív periódus, itt nyílik mód optimális támogatásukra.

A Komplex Prevenációs óvodai Program **a fő nevelési területeken végzett feladatokba integrálva, indirekt nevelési módszerekkel realizálja** a pszichikus funkciók fejlesztését, a gyermeki spontán aktivitásra és érzelemorientáltóságára épít.

A. A fejlesztés alapja

A tanulási képességeket meghatározó struktúrák **fejlesztésénél** több elméleti megfontolásból is a mozgásra alapozunk.

- ◆ A 3-7 éves korosztály alapvető, legtermészetesebb megnyilvánulási formája, önérvényesítési módja a **mozgás**. Viszonylag e területen tekinthető homogénnek ez a korosztály az óvodáskor kezdetén.
- ◆ A mozgásos tapasztalatokból gyökerezethetőek az **értelmi műveletek**, - egyben az önmagunkról kialakított **testséma** is, amely a pszichés-én idegéletteni leképeződése.
- ◆ A mozgás, finommotorika célzott fejlesztésén keresztül **több struktúrát is kedvezően befolyásolhatunk**, így a testséma, lateralitás, testdimenziók, térpercepció alakulását is.

A mozgás szocializációs hatása az alábbi területeken igazolható:

- ◆ A sikeresen elvégzett mozgásos feladat növeli a **hatékonyság** (kompetencia) érzését, a mozgás feletti kontroll, az **én-kontroll funkciókat** erősíti, a mozgásos feladatok kivitelezésére fordított összpontosítás a **figyelemkoncentrációt**, a kitartást, az erőfeszítésekre való képességet fokozza.
- ◆ A mozgásos feladatok elvégzésére adott konkrét visszajelzés a gyermek számára felfogható értékelés **én-képének alakulásához**. A társakkal végzett **együttmozgás** konkrét tapasztalatokat hordoz a gyermek **én-határainak** – a másik észlelésének megtanulásához, végső soron a **kooperáció kialakulásához**.
- ◆ Az enyhébb idegéletteni ártalmak diszfunkciók rendezésében is a mozgás lehet a kiindulás és adekvát eszköz.
- ◆ A gazdag mozgásos tapasztalat a **nyelvi szimbolikus leképezéssel**, segíti a konkrét cselekvéses tapasztalatok beépülését, az absztrakt struktúrák gazdagodását.

B. A fejlesztőprogram alkalmazásának alapelvei

- Szervesen illeszkedjen a pedagógiai programba,
- Messzemenően építsen a gyermek érzelmi-belső motivációjára,
- Lehetőség szerint kapcsolódjon a gyermek spontán tevékenységéhez,
- Az óvodai nevelés egész időtartamára elosztott, folyamatos – következetes alkalmazást igényel,

- Az óvoda egész napos életrendjének minden mozzanatához kapcsolható legyen,
- Alapvető követelmény a gyermek jó közérzetének biztosítása, ezért a fáradás jeleit észlelve – módszerváltás, vagy teljes elhagyása az ésszerű.

C A fejlesztőprogram

C.1. Mozgásfejlesztés

A rendszeres egészségfejlesztő testmozgás, a gyermekek egyéni fejlettségi szintjéhez igazodó mozgásos játékok és feladatok, a pszichomotoros készségek és képességek kialakításának, formálásának és fejlesztésének eszközei. Az óvodáskor a természetes hely-, helyzetváltoztató-, és finommotoros mozgáskészségek tanulásának, valamint a mozgáskoordináció intenzív fejlődésének szakasza, amelyeket sokszínű, változatos és örömteli, érzelmi biztonságban zajló gyakorlási formákkal, játékokkal szükséges elősegíteni. Mindezek nagymértékben hozzájárulnak a tanulási képességek, kompetenciák kialakulásához, fejlődéséhez.

A spontán, a játékba, azon belül a szabad játékba ágyazott mozgástevékenységeknek, az egészségfejlesztő testmozgásnak a nevelés minden napján, az egyéni szükségleteket és képességeket figyelembe véve, minden gyermek számára lehetőséget kell biztosítani. Törekedni kell a gyermekeket legjobban fejlesztő, kooperatív mozgásos játékok széleskörű alkalmazására, a szabad levegő kihasználására

Célzott testmozgásokkal, amelyeknél a mozgások tempója, ritmusa, iránya változik.

Nagymozgások fejlesztése

1. Járás

- b.) kis és nagy lépésekkel,
- c.) különböző irányokba fordulással,
- d.) változó szélességű sávok, vonalak között,
- e.) különböző tárgyak megkerülésével, átlépésével, tartásával.

2. Futás

- a.) különböző tempóban, majd közbeni tempóváltással,
- b.) különböző irányokban, majd közbeni irányváltatással,
- c.) változó szélességű sávok között,
- d.) különböző tárgyak megkerülésével, átugrásával, átlépésével

4. Ugrás

- a.) „távolugrás” (páros lábbal szökdelés) ugrás előre, hátra,
- b.) „magasugrás”,

- c.) ugróiskola, kicsiknél a legegyszerűbb formában,
- d.) különböző alakzatú térbe beugrás-kiugrás (kör, négyszög, stb.)
- e.) szökdelés egy lábon, oldalirányba szökdelés,
- f.) mélyugrás.

5. Csúszás-kúszás, mászás különböző tempóban

- a.) különböző irányokba, majd irányváltotatással,
- b.) különböző szélességű és formátumú helyeken és tárgyakon (mászóka, fa).
- c.) Különböző tárgyak megkerülésével, átmászásával.

6. Egyensúlygyakorlatok

- a.) állás:
 - a.) állás lábujjon – sarkon állás
 - b.) állás fél lábon
- b.) egyensúlyozó járás: padon, földre helyezett szivacson stb.
- c.) kúszás egyenes padon
- d.) Body Roll hengergyakorlatok, különböző sportok, (roller, bicikli, korcsolya stb.)
- e.) forgások, fordulatok, testhelyzet változtatások.

7. Szem-kéz koordináció fejlesztése

1. Babzsák célba dobása változó nagyságú körbe, változó távolságról, különböző tárgyak fölött (szék, stb.)

Babzsák csúsztatás két vonal közé,

Babzsák dobás vízszintes és függőleges célra.

2. Karika-dobás változó irányokba, vízszintes, függőleges célra, változó távolságról.

3. Kugli-játék

4. Labdajátékok: dobás és elkapás nagyobb, majd kisebb labdákkal változó távolságról, labda célba ütése bottal.

Szem-láb koordináció fejlesztése

1. Ugrókötéllal: kötél fölött átugrás, változó magassággal,

2. Karika különböző lábakkal belépés, kilépés, beugrás, kiugrás.

3. Lábbal különböző formák rajzolása, alkalmi felületen, homokba, padlóra, stb.

4. Függeszkedés: átfogással tovahaladás.

Finommotorika fejlesztése

1. Gyurmázás (elsődlegesen az anyag tapintásos megtapasztalása, tetszés szerinti formák, alakzatok kialakítása).

2. Építőjátékokkal építés (összerakás, kirakás, eleinte minél nagyobb elemekkel, majd fokozatosan kisebbekkel).

3. Papírhajtogatás-papírfűzés, mintaalakítás

4. Puzzle játékok összerakása, fokozatosan növekvő elemszámokból

5. Mintakirakás lyukastáblán, egyszerűbb formáktól a bonyolultabbig.

6. Vágás, domború vagy előrerajzolt mintákkal, kevésbé bonyolult formától a nehezebbekig.

7. „Papír-ceruza” feladatok

a.) rajzolás, festés nagy felületre (ujjal, zsírkrétával, színes ceruzával),

b.) sablonok kiszínezése kiugró hátlanon,

- c.) sablonok nélküli színezés, a különböző formák előrerajzolt mintáinak átírása.
- 8. Kéziszergyakorlatok.
- 9. Barkácsolás: kövekkel, termékekkel manipulálás, fűzés, fonás, bábkészítés, varrás

C.2. Testséma fejlesztés

A testrészek ismerete

1. Önmaga felismerése és azonosítása tükörgyakorlatokkal, játékos mondókákkal, jellegzetes külső tulajdonságainak megtanulásával (haj-, szemszín, kicsi-nagy....).
2. Tevékenységek a testrészek megismerését célozva:
 - a.) testrészek megérintése és megnevezése a felnőtt által
 - b.) a gyermek megismétli saját testén az érintést és megnevezést
 - c.) utasításra a gyermek megérinti és megnevezi a testrészt
 - d.) a felnőtt megnevezi és a gyermek megérinti a másik gyermek testrészét
 - e.) az előzőek megisméltése csukott szemmel.

Célszerű a főbb testrészekkel kezdeni, begyakorolni és csak ezután a testrészek részeinek hasonló módon való begyakorlása...

3. Meghatározott testrészekre koncentráció
 - a.) különböző testhelyzetekben (hason, hanyatt-fekve, ülve, állva, térdelve) megtalálni a megnevezett testrészt, megérinteni és megnevezni, mozgásokat végezni.
 - b.) Valamilyen tárgyat megérintve, ráülve, ráállva, átbújva rajta megtapasztalni a különböző testhelyzeteket a testrészek és a tárgyak (környezet) viszonylatában.

A test személyi zónájának alakítása

1. Az „oldalosság” tanítása
 - a.) színes szalaggal, (gumi pánttal) megjelölni a jobb-bal oldalt, kézen, lábon
 - b.) különböző mozgásfeladatot teljesíteni jobb-balkézssel, (labdát gurítani, babzsákot dobni, karikát felemelni, stb.)
 - c.) lábra hasonló gyakorlatok: labdarúgás, ugrálás, emelés, stb.
2. A test elülső és hátulsó részeinek megismertetése játékos mozgásos feladatokkal:
 - a.) az eszközt helyezték maguk elé, hátuk mögé,
 - b.) feküdjének a hátukra, forduljanak hasra.
3. A test függőleges zónájának megtanítása:
 - a.) játék eszközök (karika, labda, babzsák) emelése a fej fölé, lehelyezése a lábra, vagy a lábak elé.
4. Az előző (1., 2., 3.,) gyakorlatok elvégeztetése becsukott szemmel.
5. Adott tárgyakhoz viszonyított testhelyzetek gyakorlása (szék, pad, asztal alkalmazható).
 - a.) állj elé, mögé, rá, mellé, közé, mássz át, stb.
 - b.) ülj elé, mögé, alá, mellé, közé, mássz át, stb.
 - c.) térdepelj elé, mögé, rá, mellé, közé, mássz át, stb.

d.) feküdj elé, mögé, rá, mellé, közé, mássz át, stb.

Testfogalom

A testrészek tudatos ismerete, a test és testrészek funkcióinak tudatos ismerete. A fejlesztés a testrészek ismerete szerint történik, nagyobb hangsúlyt adva a funkcióknak, a nyelvi megfogalmazásoknak. (I. 1-3.)

1. Játékos gyakorlatok: megnevezett testrészekhez megmondani a funkcióját.
2. A funkció megemlézése után felismerni a testrészt: lokalizálni, megmutatni önmagán és másokon, megszámlálni.
3. Képen, rajzon felismerni az egyes testrészeket, a hiányzókat megszámlálni.
4. Részekből összeállítani az emberfigurát, testrészeivel együtt.

Az egyes testrészek fejlesztésére alkalmas mozgások:

1. Fej
 - a.) fejfordítás és fejkörzés
 - b.) csukott szemmel megérinteni a szemeket, füleket, orrot, haját, szemöldököt, váltott kézzel és egyszere mindkét kézzel.
 - c.) Csukott szemmel a fej fordítása egy adott hang irányába, majd már előre ismert helyzetű tárgy felé.
2. Törzs
 - a.) törzsfordítás lazán leengedett karral, illetve oldalsó- majd mellső-középtartásban tartott karokkal,
 - b.) a karokat magastartásba emelve törzshajlítás balra és jobbra, előre és föl.
3. Karok
 - a.) karkörzés előre és hátra,
 - b.) karok helyzetének utánzása,
 - c.) oldalsó középtartásban nyújtott karral tölcserkörzés először kis, majd nagy kör mentén,
 - d.) különböző karlengetések ritmusra,
 - e.) oldalsó vagy mellső középtartásból a kéz csípőre helyezése,
 - f.) oldalsó középtartásból karkeresztesítés, majd ismét karnyújtás,
 - g.) karhúzás és tolás, páros munka.
4. Ujjak
 - a.) a kéz ökölbe szorítása,
 - b.) az ujjak ide-oda mozgatása,
 - c.) ujjak egyenkénti mozgatása ritmusra,
 - d.) a mozgások változatai mindkét kézzel, majd váltva.
5. Lábak
 - a.) a padlón fekvő lábemelések, először páros láb, majd váltott láb emelése gyorsan és lassan,

- b.) a padlón fekve lábkörzés a kis köröktől a nagyig és vissza,
 - c.) állva láblengetés előre, hátra, oldalt és le,
 - d.) térdhajlítás és nyújtás, miközben a kezét a combon tartjuk,
 - e.) padon ülve a lábak hajlítása és nyújtása, páros láb emelése és leengedése,
 - f.) törzshajlítás bokafogással,
 - g.) szökdelés, ugrálás,
 - h.) szökdelés váltott lábbal, láblengetés.
6. Lábak és lábujjak
- a.) sarokemelés és leengedés
 - b.) a lábfej visszafeszítése (az ujjak emelése, „pipálás”)
 - c.) járás sarkon és lábujjhegyen,
 - d.) a külső talp élen járás, a kartartás törzs mellett,
 - e.) ugrálás páros lábbal, egyik, másik lábon, váltott lábon,
 - f.) törzshajlítás előre,
 - g.) hanyatt fekve vagy állva a lábbal vagy a nagylábujjal rámutatni adott célpontra,
 - h.) babzsák fölmarkolása lábujjal.

Néhány gyakorlatot ezek közül lehet zenére is végezni.

C.3. Észlelésfejlesztés (percepciófejlesztés)

Az észlelés pontosabb működését 3-4 éveseknél elsősorban a mozgás és testséma fejlesztésén keresztül érhetjük el. 5-6 éveseknél már célzott, direktebb fejlesztés is szükséges.

A látott, hallott, tapintott dolgok mindkét szakaszában természetes velejárója a nyelvi fejlesztés.

A látott, hallott, tapintott dolgok nyelvi kifejezésének megtanítása, a szókészlet bővítése.

A tanulási helyzetek többségében a vizuális észlelés összekapcsolódik valamilyen nyelvi (auditív) és motoros tevékenységgel.

Vizuális (látás) fejlesztés

Az olvasás elsősorban a jól funkcionáló balról jobbra irányuló szemmel követés és a finom szemmozgás ellenőrzésének függvényeként alakul. Célszerű, hogy a gyermekek gyakorolják a szemmozgás kontrollját.

1. A szemmozgás tudatos kontrolljának kialakítása és erősítése. Mozgó tárgyak követése: balról jobbra, jobbról balra, fel, le, kör, diagonális, stb. A fej mozdulatlan marad, csak szemmel követi a mozgás irányát a gyermek. Könnyítésül kezdetben végtagmozgással is kísérheti, amely egyre kisebbedő, finomodó: karral, kézzel, ujjal. Az iránykövetést kísérje az irányok verbális megjelölése.

2. A szem fixációs működésének erősítése:

- a.) ismert játékok vagy használati tárgyak közül egy kiemelése és annak fixálása 10 mp-ig (fel, le mozgatjuk).
- b.) Egy ismert tárgynak, tárgy képének egy részletét megkeresni és azt fixálni 10 mp-ig.

A perifériás látás gyakorlására is igen alkalmas, ha a gyermeknek ilyen megfigyelési feladatot adunk.

3. Vizuális zártság – egészlegesség észlelésének alakítása: Mi hiányzik?
 - a.) ismert tárgyak, eszközök egy részletének hiányát felismertetni.
 - b.) Hiányos képek felismertetése, mi hiányzik róla, mit ábrázolhat?
 - c.) Rejtett figurák megtalálása (Dörmögő).
4. Vizuális időrendiség felismertetése: képeken elmesélt történetek kirakása:

Mi történt először, ... mi következik?
5. vizuális ritmus: a legkülönbözőbb vizuális minták folytatása.
 - a.) tárgyakkól kirakott – gyöngyök, kockák, rudak, kártyák – minták folytatása ...
 - b.) rajzos – képi – minták elrendezése (fekvő alak ..., ülő alak ..., álló ..., járó ...)
 - c.) sorminták rajzolása.
6. Vizuális helyzet – pozíció elismertetése:

(négymezős tábla) (pl. matematika foglalkozáson a szimmetria)

 - a.) mágnestáblán a nevelő elhelyez egy alakzatot adott mezőbe,
 - b.) a gyermekek sajátjukon ugyanoda helyezik azt,
 - c.) az alakzatokat adott mezőben, más pozícióba elforgatni.
7. Vizuális memória fejlesztése
 - a.) Egyszerű testmozgást, bemutatás után emlékezetből leutánozni,
 1. Vizuális mintát rövid bemutatás után felismerni, felsorolni, kirakni, stb. (fokozatosan növelhető az elemszám és a bemutatás idejének csökkentése).

Az alakítás és formaállandóság fejlesztése

1. A lehető legtöbb féle alak-forma-méret motoros kialakítása:
 - a.) formaalakítás mozgással (járás, futás, mászás, ugrás segítségével: felső végtagokkal való kialakítással, létrehozása testtel, testrésszel).
 - b.) Padlóra rajzolt alakzatok (különböző formák vagy azonos alakzatok más-más méretben) felhasználása különböző mozgásos feladatok elvégzésére.
2. Különböző tárgyak, alakok, formák, méretek felismertetése a gyerekek környezetében: bemutatása azonos megkeresése, párosítási, csoportosítási feladatok (lottó, dominó).
3. Adott vizuális minta kirakása: forma, méret, szín szempontjából különböző minták kirakása. (lyukas tábla, de alkalmazásában a fokozatosság elengedhetetlen: egyszerűbb formáktól a bonyolultabbig, először egyetlen szempont figyelembevételét követve, pl. csak szín, vagy csak forma stb. kevesebb elemtől az összetettebb formákig.)
4. Minták rajzolása, festése.

5. Részekből különböző alakzatok összerakása
 6. Rajzolás, mintázás, kézimunka
 - a.) a különböző technikákban nemzetiségi sajátosságokkal ismertetjük meg a gyermekeket (növényvilág, agyagozás, szövés, hímzés, gyöngyfűzés)
- Ezzel a tevékenység formával elsősorban a passzív másodnyelvi szókinccset gyarapítjuk, élmények, tárgyak, eszközök, technikák megnevezésével aktivizáljuk a szókinccset.

A taktilis csatorna fejlesztése a vizualitás kizárásával:

- „Érzékelő zacskó”, „Elvarázsolt zsákocská”
- a.) pusztán tapintással felismerni a tárgyakat! Mi lehet? Milyen? Mérete, formája, felülete, anyaga, stb.
- b.) a tapintással felismert dolgokat: párosítani, sorba rendezni fokozatuk szerint, csoportosítani egy egy minőségi jellemzőjük alapján.

Mozgásos (kinesztetikus) észlelés fejlesztése

Behunyt szemmel a gyermek bizonyos mozgásokat végez az óvodapedagógus segítségével:

Kézzel (kört ír le a levegőbe, stb.), lábbal (lépés előre, hátra, stb.) nyitott szemmel mozgásokat megismétel.

Hátra rajzolt formát kell mozgással megismételni, képi formáját felismerni.

A térészlelés – térbeli viszonyok felismerésének fejlesztése

1. Az alapvető téri irányok megismerése saját testrészeinek közvetítésével:
 - a.) rácsos papíron, szöges táblán, lyukastáblán a két oldal megkülönböztetése nélkül a mellé helyezett kéz segítségével, a középvonal megjelölésével.
 - b.) A jobb-bal oldalirányok begyakorlása kiszínezéssel, színes korongok kirakásával.
 - c.) A négy fő iránymező megismertetése az említett módon.
2. Térbeli irányok, viszonyok megismertetése a körülötte lévő tárgyakkal:
 - a.) ismert játékeszközök kirakásával a négy irány gyakoroltatása
 - b.) a tárgyak egymáshoz való viszonyának megismertetése, mágneses táblán való kirakás, elhelyezés segítségével, mellette, előtte, mögötte, alatta, felette.
 - c.) Függőleges és vízszintes sorok kirakása különböző színekből, formákból
 - d.) A fentiek segítségével a szögek (sarkok) érzékeltetése.
3. A téri viszonyokat jelentő verbális kifejezések megtanítása.

A hallási észlelés (auditív) fejlesztése

A hangzási analízis-szintézis fejlesztése

1. Figyeltessük meg, milyen hangot hallunk mikor egy ember sóhajt, vagy tüsszent, különböző hangok működnek bennük. Figyeljünk a természet hangjaira.

2. Az óvodapedagógus által bemutatott ritmus letapsolása vagy lekopogása. Kezdetben szabályos ritmusokat használunk, majd később szabálytalan ritmusokat.
3. Ritmusvisszaadás csukott szemmel.
4. Mondjunk olyan szavakat, amelyek azonos hangzókkal kezdődnek, pl. baba, bögre, bogár, béka, róka, rózsa, stb.
5. Hány szót tudsz felsorolni, melyek úgy kezdődnek: ma ..., te..., si ... stb.
6. A megadott betűhangokból vagy fonémákból olyan, általuk ismert szót kell alkotniuk, amelyek tartalmazzák ezeket.

A keresztcsatornák fejlesztése

1. Vizuális-tapintásos interszenzoros (érzékszervi) működések fejlesztése:
 - a.) tapintással exponált (felismert) tárgyat kell keresnie a vizuális mintákban,
 - b.) vizuálisan felismert tárgyat mintául véve, ki kell keresnie tapintással az „érezkelő zacskóból”
 - c.) egyre finomabb különbségek felismertetésével gyakoroljuk a kétféle ingermodalitás átfordítását.

2. Vizuális-auditív interszenzoros (érzékszervi) működés fejlesztése:
 - a.) mutassunk a gyerekeknek ismert tárgyakat, állatok képét, különböző hangforrások vizuális képét, és a megszólaltatott hanganyagban ismerje fel az adott hangforrás képét
 - b.) „figyeljünk a hangokra!” a hallott hanganyaghoz keresse a hangforrást, „minek a hangja?”, (társak megszólaltatása, hangjukról felismertetés)
 - c.) Auditív memória fejlesztése: dallamtöredék megisméltetése, különböző hangok megisméltetése, majd a hangforrás kerestetése.

3. vizuális kinesztetikus interszenzoros (érzékszervi) fejlesztése:
 - a.) bekötött szemű gyermek kezével formát rajzoljon a levegőbe és a hátára rajzolt formát felismerje a vizuális mintában.
 - b.) Mozgásos élményanyag, forma felismerése vizuális mintában, verbalizálva a formát.
 - c.) Vizuális-kinesztetikus megközelítés a későbbiekben a betűk vagy szavak közötti finom különbségek megfigyeltetésére, észrevétetésére is használható.

4. Hallási-tapintásos interszenzoros működés fejlesztése:

A gyermekeknek elmondással jellemezni kell azt a tárgyat, amit tapintás útján felismert és azonosított, vagy meg kell találnia tapintás útján az a játékot vagy alakot, amit egy másik személy jellemez.

5. A szem-kéz koordináció fejlesztése:

A szem-kéz koordináció fejlesztésének finommotoros kontroll fejlettségével való összefüggését a Mozgásfejlesztés című fejezetben is tárgyaltuk. Számos gyermek úgy érkezik az iskolába, hogy ezek a készségei megfelelően fejlettek ahhoz, hogy képesek legyenek alakok lemásolására, egyszerű képek rajzolására és festésére, s talán még ahhoz is elég fejlettek ezek a készségek, hogy elkezdjen írni tanulni. Fontos tehát felmérnünk, hogy melyik gyermeknek van szüksége ilyen jellegű fejlesztésre.

C. 4. Verbális fejlesztés

1. A tárgyak megnevezése

A lakásban, az óvodában és a közvetlen környezetben található tárgyak megnevezése:

a.) Ruházat:

zokni, trikó, cipő, papucs, csizma, nadrág, farmernadrág, ruha, szoknya, ing, blúz, nyakkendő, kardigán, pulóver, dzseki, kabát, anorák, esőkabát, mellény, bugyi, fürdőruha (testséma).

b.) Testrészek

Törzs, fej, arc, szem, fül, orr, száj, ajak, fogak, nyelv, szemhéj, szempilla, szemöldök, homlok, haj, áll, orca, orrlyuk, nyak, váll, mellkas, gyomor, kar, kéz, ujjak, hüvelykujj, könyök, csukló, tenyér, köröm, ujjpercek, derék, csípő, lábszár, lábfej, sarok, comb, hát, térd (testséma).

c.) Cselekvések

sétál, gyalogol, menetel, szalad, szökdécsel, ugrándozik, lép, áll, elindul, mozog, elkezd, megáll, ül, fekszik, térdel, csúszik, (fel) mászik, kúszik, siklik, megcsúszik, csavar, hajlít, görbít, vágat, görbül, elterül, elnyúlik, elernyed, kanyarodik, elemel, leenged, lehúz, lesüllyeszt, lehalkít, tompít, beborul, pipiskedik, előrehalad, hátrál, taszít, hajt, húz, von, üt, ránt, dob, visszapattan, fog, rúg(dalózik), keresztez, megfordul, fon, sodor, fordít, bukfacezik, csöppen(t), koppint, tapsol, kiabál, füttyül, izeg-mozog, nyit, zár, dörzsöl, csurog, morajlik, tétovázik, sűrög-forog, mormol, beszélget, cseveg, fecseg, figyel (testvázlat nagy és finommozgások).

2. térbeli viszonyok

a.) Irányok: fönt, lent, alatt, át, keresztül, fel, hátra, fölött, fölé, rá, felé, előre, oldalt, jobbra, balra, végig, mindenfelé, körös-körül, felől, után, körül, köré, közel (valamihez), messzire, távol valamtól, emelkedő, felfelé haladó, süllyedő, lefelé haladó, közelebb, távolabb, keresztben, magasabban, alacsonyabban.

(Nagy és finommozgások készségek, testséma, lateralitás, vizuális diszkrimináció, sorozatba rendezés stb.)

b.) Helyzet

-on, -en, -ön, -ról, -ről, -ból, -ből, -ban, -ben, kívül, belül, tetején, alján, közepén, középpontjában, között, fölé, felett, alá, lent, alul, alatt, lejjebb, le, túl, át, keresztül, előtt, mögött, mellett, együtt, valamire vonatkozóan, vízszintesen, magasan, alacsonyan, balról, jobbról, első, második stb. utolsó, itt, ott. (Nagy és finommozgások, testséma, lateralitás, időbeli sorrendiség, nagy és finommozgások.)

4. Osztályozás

a.) Alapformák:

Kör, körül, körbe, négyzet, téglalap alakú, ovális, hurkos, háromszögletű, kereszt, csillag, négyoldalú, vonal, pont, egyenes, görbe vonalú, cikcakk, csúcs, sarok, oldal, él, hajtás, ferde.

Az említett kifejezéseket mindig manuális, mozgásos tevékenységekhez kötötten használjuk.

b.) Alapszínek:

Piros, kék, sárga, zöld, fekete, fehér, barna, narancssárga, rózsaszín, bíbor (iboly).

c.) Méret, hasonlóság, különbözőség, ellentétesség:

Nagy, kicsi, hatalmas, apró, több, kevesebb, gyors, lassú, sebes, magas, alacsony, kövér, sovány, széles, keskeny, alsó, felső, hangos, halk, csendes, édes, savanyú, kellemes, érdes, finom, tele, üres, nehéz, könnyű, lágy, kemény, azonos, különböző, hasonló, eltérő, világos, sötét, az összes, néhány, elég egyenlő. (Sorozat, auditív-vizuális diszkrimináció, tapintás, gondolkodás, alap számfogalom.)

III. A Komplex Prevenziós óvodai Program tartalma

Pedagógiai programunk fő törekvése, hogy a tanulási képességek célzott fejlesztésével minden gyermeket lehetőségeihez mérten felkészítsünk a zökkenőmentes iskolakezdésre, az iskolai beilleszkedésre.

A Komplex Prevenziós óvodai Program tartalmi kidolgozásánál a gyermek alapvető megnyilvánulási módjára és fő tevékenységi formájára a **mozgásra és játékokra** alapozva szervezzük a főbb nevelési területeken végzendő pedagógiai és pszichológiai feladatokat. A Komplex Prevenziós óvodai Program nevelési keretét egyfelől **a gyermek természetes megnyilvánulási formái**, másfelől **az óvoda kultúraátadó hatásrendszerének együttese, kölcsönössége, harmóniája határozza meg**.

Természetes gyermeki megnyilvánulások - játék

1. Mozgás

A mozgás a gyermek legtermészetesebb megnyilvánulási formája. A mozgás fejlődését a születéstől a kisgyermekkorig általában figyelemmel kísérik, fontosnak tartják. Köztudott ugyanis az a tény, hogy ebben az életszakaszban a gyermek mozgásának fejlettsége képet ad általános fejlettségi szintjéről, a fejlődés tempójáról. A szülők ekkor még figyelik, hogy mikor fordul meg, mikor nyúl a tárgyak után, mikor ül-áll fel, mikor kezd járni. A járás megtanulása után azonban már általában kevesebb figyelmet fordítanak erre a területre.

Prevenziós programunkban alapvető szerepe van a mozgásfejlődés folyamatos nyomon követésének, megsegítésének. A járás megtanulása után kiszélesednek a gyermek mozgáslehetőségei, ezáltal gazdagodnak tapasztalatai. A folyamatos gyakorlás során mozgása fejlődik, minőségi változáson megy keresztül. Ezek a változások a gyermek egésznapos tevékenységében megfigyelhetők. Ennek nyomon

követése, regisztrálása fontos feladat. A fejlődést segíteni ugyanis csak a meglévő szinthez igazodva lehet.

A mozgás az óvodáskor egész időszakában jelentős szerepet tölt be a 3-7 éves gyermekek fejlődésében. Ebben az életkorban a gyermekek leginkább a mozgás, a tevékenység által szereznek információt környezetükről.

Programunkban a mozgásfejlesztést igen tágra értelmezzük. Az aktív nagymozgásoktól kezdve a finommotoros manipulációig mindent magába foglal és az egész személyiség fejlődését elősegíti. Kedvezően befolyásolja az értelmi és a szociális képességek alakulását is.

Hatása az értelmi képességek fejlődésére

- ◆ A mozgásos játékok, gyakorlatok téri helyzetek felidézésével fejlődik a gyermekek vizuális memóriája.
- ◆ A testrészek, téri irányok, formák bemozgásával, megismerésével, megnevezésével bővülnek a térről való ismereteik, fejlődik térészlelésük, gyarapodik szókincsük.
- ◆ A megnevezett, látott és elvégzett cselekvések, mozgások elősegítik a különböző észlelési területek integrációját, a keresztcsatornák és a fogalomalkotás fejlődését is.

Hatása a szociális képességek fejlődésére

- ◆ A saját testének és mozgásos képességeinek a megismerése segíti az „én-tudat” fejlődését a „szociális én” erősödését.
- ◆ A közös örömmel végzett mozgás közben társas kapcsolatai kiszélesednek. A társakhoz való alkalmazkodás közben fejlődik önuralmuk, együttműködő és tolerancia képességük. Lehetőségük nyílik különböző viselkedésminták tanulására.
- ◆ A mozgásos versengések során átélik a sikert és a kudarcot egyaránt. Így tanulják ezeknek a kezelését, elviselését.(frusztráció tűrőképesség kialakítása)

Programunkban a mozgáson keresztül pedagógiai és pszichológiai feladatokat egyaránt megvalósítunk. A Prevenációs mozgásfejlesztő program fő feladatait – a nagymozgások, szem-kéz-láb koordináció, egyensúlyérzék, finommotorika fejlesztését – természetes módon építjük be a gyermekek tevékenységébe.

Tehát nem erőltetett fejlesztésről, hanem a pedagógiai célokhoz igazodva a fejlesztési lehetőségek megkereséséről van szó.

A mozgásfejlesztés fő feladatai

- ◆ A gyermek természetes mozgáskedvének megőrzése, a mozgás megszerettetése.
- ◆ A rendszeres mozgással egy egészséges életvitel kialakítása
- ◆ A mozgástapasztalatok bővítése, sok gyakorlással, a mozgáskészség alakítása.
- ◆ A testi képességek, fizikai erőnlét fejlesztése. (kondicionális, koordinációs)
- ◆ Mozgáson keresztül az értelmi struktúrák és a szociális képességek fejlesztése.

A mozgás sokoldalú tevékenység és feladatrendszere az egész óvodai életet átszövi. A testnevelési foglalkozásokon túl jelen van a szabad játékban, a környezeti és esztétikai nevelés, valamint a gondozási és önkiszolgáló tevékenységekben is.

Kiemelt mozgásfejlesztés két területen valósul meg.

A **szabad játékban** a gyermekek spontán, természetes mozgása közben, a **kötelező testnevelési foglalkozáson**.

1.1. Mozgásfejlesztés a szabad játékban

Az óvodába kerülő egészséges gyermekek szeretnek ugrándozni, futkározni, csúszni-mászni, manipulálni, vagyis **mozogni**. Az őket körülvevő felnőttek szemléletétől és a megfelelő feltételek megteremtésétől függ, hogy megmarad-e természetes mozgáskedvük. Fontos feladatunk, hogy megőrizzük, ha szükséges, felkeltsük ezt a mozgáskedvet és tudatosan építsünk rá. Ehhez szükséges az óvodapedagógusok szemléletének alakítása. Lényeges a megfelelő motiváció, a mozgásra inspiráló biztonságos környezet kialakítása, a mozgásos tevékenységek pozitív megerősítése, a szükséges és elégséges szabályok megtanítása.

A gyermekek napirendjét úgy kell kialakítani, hogy egész nap biztosítsunk számukra megfelelő helyet és eszközöket a mozgásos tevékenységekre a csoportszobában és az udvaron egyaránt. Az **eszközök** és tevékenységek **kiválasztásánál a gyermekek életkorához, fejlettségi szintjéhez és a csoport összetételéhez** igazodjunk.

A **3-4** éveseknél a **természetes nagymozgások** fejlődését kívánjuk segíteni. Ezért leginkább a csúszáshoz, bújáshoz, mászáshoz szükséges eszközöket kell biztosítanunk a csoportszobában is. Ebben az életkorban a gyermekek gyakran kezdeményeznek csúszó –mászó - bújó játékokat. A kicsik által kedvelt asztal alatt bujkáló állatokat utánzó játékot.

4-5 éves korban nagyobb hangsúlyt kap a **szem-kéz, szem-láb koordináció** és az **egyensúlyérzék fejlesztése**. A szem-kéz, szem-láb koordináció fejlesztését szolgálják a különböző célba dobó játékok, a kugli, az ugróiskola, ugrókötelezés, valamint a manipulációs barkácsoló tevékenységek is.

Az egyensúly fejlesztése a szabad játékban leginkább a belső fülben lévő vesztikuláris központ spontán ingerlésével történik, hintázó, ringató, pörgő mozgások közben.

Erre a célra nagyon jól használhatók a különböző hinták, a Body Roll, az ugróasztal, a lépegető, az elefánt talp, a billenő forgó korong, stb.

5-6-7 éves korban a **finommotorika fejlesztésére** kell a legnagyobb hangsúlyt fektetni. A játékban nagyon sok lehetőség nyílik ennek a spontán fejlesztésére, pl. ábrázolási technikák gyakorlása: tépés, vágás, varrás, apró gyöngy fűzése, kicsi elemekből építés, konstruálás, babaöltöztetés, barkácsolás, stb.

Az udvaron is használjuk ki minden lehetőséget és helyet a szabad mozgásra. Engedjük meg, hogy a megfelelő méretű fára felmászhassanak. Vigyük ki az udvarra is a testnevelési foglalkozáson használt eszközöket (pl. labdák, ugrókötelek füles labdák, stb.)

A szabad játéktevékenységben célunk az, hogy minden gyermek megtalálja a fejlettségének, érdeklődésének, temperamentumának legmegfelelőbb tevékenységet.

A gyermekek mozgásigénye különböző. Nagyon fontos, hogy a nagyobb, aktívabb mozgást és a nyugodt tevékenységet kedvelő gyermekek megtanuljanak egymáshoz alkalmazkodni, tartsák tiszteletben egymást.

Ehhez elengedhetetlen bizonyos alapvető szabályok megtanítása, betartása. A megfelelő, nem túl sok szabályozásra a gyermekeknek is szükségük van. Ezek alapján, ehhez igazodva mérik be kompetencia határaikat. Túl sok szabály betartására azonban még nem képesek. Ha túl vannak szabályozva, nem tudnak szelektálni és a legfontosabbakat sem tartják be. Meggyőződésünk, hogy a kellemes légkörben, jól szervezett mozgásos tevékenységekben a gyermekek örömmel vesznek részt. A sikeresen jó hangulatú tevékenység a gyermekek számára pozitív élményt nyújt, ez újabb cselekvésre készíteti őket. Így a mozgás természetesen beépül a gyermek spontán tevékenységeibe, szokássá, igénnyé válik.

1.2. Mozgásfejlesztés a testnevelési foglalkozásokon és a mindennapi testnevelésben:

A testnevelési foglalkozások anyaga az atlétikai, torna, játékjellegű fő gyakorlatokból tevődik össze. A **játékot a játékosságot alapvető eszközként értelmezzük és alkalmazzuk a testnevelésben.** A játék egy foglalkozáson belül sokszor megjelenik, a feladattól függően hol mint eszköz, hol mint cél.

A testnevelési foglalkozások során teremtünk alkalmat speciális gyakorlatok beiktatásával a testalkalmi deformitások megelőzésére is (lábboltozat erősítés, gerinctorna).

A testnevelési anyag éves elrendezésénél a didaktikai és pszichológiai szempontok mellett jó, ha gondolunk helyi adottságokra és az időjárás változásaira is.

Az atlétikai gyakorlatokat (futások, ugrások, dobások) lehetőség szerint olyan időszakra tervezzük, amikor biztos, hogy a szabadban végezhetjük.

Az egyes foglalkozások megtervezésénél mindig figyelembe kell venni a csoport általános fejlettségét, a fejlődés ütemét. Ehhez igazodva kell eldöntenünk az egyes mozgásformák ismétlésének a számát.

A feladat ne legyen se túl könnyű, se túl nehéz, mert a túl könnyű nem készíteti erőfeszítésre, a túl nehéz viszont gátlásokat okoz.

A gyermek számára a megfelelő nehézségű gyakorlat kiválasztása nem csak a mozgásos képességeit fejleszti, hanem képet ad önismeretéről is. A feladatok végrehajtásánál nem az az elsődleges célunk, hogy a gyermekek tökéletesen kivitelezve végezzék el a gyakorlatokat. Elsősorban olyan készségeket és képességeket akarunk kialakítani, amelyek majd elősegítik az egyre pontosabb mozgás elvégzését is. Természetesen megmutatjuk a helyes mintát, ösztönözzük és biztatjuk a gyermekeket

az esztétikus, pontos mozgásra. Ezt azonban soha nem elmarasztalva, hanem mindig a pozitívumokat kiemelve tegyük.

A testnevelési foglalkozáson javasoljuk a kézi szerek gyakori használatát. Ezek jól szolgálják a fejlesztési célkitűzéseket és változatosabbá, érdekesebbé teszik a foglalkozásokat a gyermekek számára. A kézi szerek közül kiemelnénk a labdát, amit nagyon szeretnek a gyermekek és sok játékos nagyon hatékony mozgás végezhető vele. Különböző méretekből érdemes beszerezni.

A foglalkozások szervezésénél az is fontos szempont, hogy a gyermekek a legkevesebb várakozási idővel, folyamatosan mozogjanak, ehhez az együttes foglalkoztatási formát javasoljuk. Amíg lehetőség van rá, a szabadban tornázzunk.

A **verbális fejlesztő programból** a testrészek, helyzetek, mozgások, téri irányok pontos és gyakori megnevezésére van mód.

A foglalkozások megtervezésénél fontos, hogy a fejlesztő feladatok természetesen illeszkedjenek a testnevelés anyagához. Tudjuk, hogy a gyermekekkel sok mindent meg lehet tanítani, de fejlődésüket csak akkor segítjük, ha a megfelelő időben a megfelelő tevékenységeket végeztetjük velük.

A **3-4 évesek** testnevelési anyaga nagyrészt a **természetes mozgásokat tartalmazza**. Ezért ennél a korosztálynál a nagymozgások fejlesztése kiemelt feladat. Pl. különböző járások, futások, csúszások, mászások talajon, szereken, tárgy alatt vagy fölött, szer megkerülésével, stb. Az egészséges személyiség fejlődéséhez hozzátartozik, hogy a gyermeknek önmagáról egyre pontosabb információi legyenek. A testnevelési foglalkozáson a legtermészetesebb módon ismerkedhet testrészeivel és azok funkcióival. Ezért alkalmazható jól a **testséma fejlesztő programból** a

- ◆ Testrészek ismeretét célzó gyakorlatok, pl. „járjatok a sarkatokon!”, „ütögessétek a talpatokat a földhöz!”, stb.,
- ◆ Tárgyhoz viszonyított testhelyzetek gyakorlása, pl. „Álljatok a babzsák mögé! Hasaljatok a padra!”, stb.,
- ◆ Test személyi zónájának alakítása, pl. „Emeljétek a babzsákot a fejetek fölé, vegyétek át a másik kezetekbe!”

Ebben az életkorban külön nem tervezzük az észlelés fejlesztését, hiszen a nagymozgások végrehajtása közben spontán fejlődik.

4-5 éves korban a mozgásfejlesztésből már nagyobb szerepet kap a **tér mozgásos megismerése**. Ennek érdekében sok olyan gyakorlatot kell eltervezni, amikor különböző irányokban végeznek mozgásokat és különböző formákat mozognak be. Pl. futás, jelre sorakozás az óvodapedagógus előtt (az óvodapedagógus a helyzetét mindig változtatja) szökdelés padok körül, fák között hullámvonalban. Elhelyezkedés különböző szereken, formákban.

A **mozgásfejlesztésnél** ezen kívül előtérbe kerül:

- ◆ Az egyensúlyérzék fejlesztése, pl. különböző mozgások végzése emelt felületen, forgások, fordulatok, testhelyzetváltozások, futás közbeni megállások.

◆ Szem-kéz, szem-láb koordinációt fejlesztő gyakorlatok, pl. babzsák feldobása, elkapása, célba dobás, egyensúlyozó járás létra fokai között, célba ugrás.

A **testséma fejlesztő programból** kiemelt helyet kap az **oldalíság tanítása**. A kicsiknél még csak az „egyik-másik” megkülönböztetést használjuk. Itt már a „jobbal” kifejezéseket is, de a csuklójukon lévő jelhez igazodva. Pl. „Emeljétek fel a szalagos jobb kezeteiket!”

A csukló megjelölése a kezességtől független. A pontos eligazodás miatt azonban fontos, hogy mindig ugyanarra az oldalra kerüljön a szalag.

Az észlelés fejlesztése is megjelenik a 4-5 éveseknél, de még mindig nem kiemelt feladatként.

Az **5-6-7 éveseknél** azonban az **észlelés fejlesztése** a legcélzottabb.

Ebben az életkorban az alakítás, formaállandóság fejlesztésére tervezhetünk sok gyakorlatot.

Ezek közül egyes gyakorlatok csukott szemmel is elvégezhetőek. Pl. labdagurítás a test körül jobb és bal kézzel, csukott szemmel is. Körforma kialakítása szalaglengetéssel, karkörzéssel test előtt, test mellett, csukott szemmel is.

Új feladatként jelentkezik a **finommotorika fejlesztése**. Ez nagyon lényeges fejlesztési terület, mivel a finommotoros koordináció az írás megtanulásának elengedhetetlen feltétele.

Testnevelési foglalkozáson ezt természetes módon a szerek különböző fogásmódjával, kisebb testrészekkel végzett mozgásokkal lehet fejleszteni. Nagyon jól használhatók erre a célra a különböző méretű labdák, botok, szalagok.

Pl. Bot fogása marokkal alulról – felülről, szalag fogása két ujjal, marokkal. Labda gurítása ujjakkal. Minden ujjal egyszerre, majd külön-külön. Szalag lengetése csak a csukló mozgásával, stb.

A foglalkozáson lehetőség nyílik a **keresztcsatornák fejlesztésére** is. A bemutatott gyakorlatokat látják, hallják a tevékenység pontos megnevezését és elvégzik a látott, hallott feladatokat.

Programunkban az óvodai testnevelés szerves része a **mindennapi frissítő torna** is. Ezt minden korcsoportban naponta legalább egyszer, 10-20 perces időtartammal szervezzük meg. E tevékenység napirendbe illesztését mindenki maga dönti el. Jó gyakorlatnak bizonyult a délelőtti játék utáni időszak, mielőtt a gyerekek kimennek levegőzni. Ha lehetőség van rá, megfelelő időben, ruházatban ezt is a szabadban, jó levegőn tartjuk.

A mindennapos testnevelés anyagát elsősorban a mozgásos játékok adják, kiegészülve egy-egy gimnasztikai gyakorlattal. A játékokat céltudatosan a kötelező foglalkozásokhoz és a korosztály számára legmegfelelőbb fejlesztési feladatokhoz igazodva válasszuk ki.

Ha rendszeresen és megfelelően szervezzük ezt a tevékenységet, akkor a gyermekek szívesen és örömmel vesznek részt benne. Igénnyé, majd szokássá válik a mindennapi mozgás és örömmel vesznek részt azon. Lesznek kedvenc mozgásos játékaik, amelyek eljátszását napközben maguk is kezdeményezik. Az örömmel, jó hangulatban végzett játékok jó lehetőséget nyújtanak a fejlesztő program egy-egy

feladatának megvalósításához, társas kapcsolatok alakulásához is. Pl. futó-fogó játékokkal a nagymozgások és a térészlelés fejlesztése.

A játékok, térformák felidézésével lehetőség nyílik vizuális, verbális memóriájuk fejlesztésére, valamint szókincsük gyarapítására.

A mozgásfejlesztésben meghatározó:

- ◆ A spontán érzelmi motivációkra építünk, az egyéni fejlettséget figyelembe véve.
- ◆ A foglalkozásokon a gyermekek jó hangulatban, jó közérzettel vegyenek részt, ne hajtsuk túl a vérkeringést.
- ◆ Biztosítsuk a gyermekek megfelelő terhelését az aktivitási szintek változtatásával.
- ◆ Az ily módon kiváltott fizikai aktivitás előhívja és erősíti a szellemi aktivitást is.

2. Játék

Az óvodában kiemelt a szabadjáték túlsúlyának érvényesülése. A játék kiemelt jelentőségének az óvoda napirendjében, időbeosztásában, továbbá a játékos tevékenységszervezésben is meg kell mutatkoznia

A játék folyamatában az óvodapedagógus tudatos jelenléte biztosítja az élményszerű, elmélyült gyermeki játék kibontakozását. Mindezt az óvodapedagógus feltételteremtő tevékenysége mellett a szükség és igény szerinti együttjátszásával, támogató, serkentő, ösztönző magatartásával, a nem direkt reakcióival éri el.

2.1. A játék szerepe a fejlődésben

A természetes gyermeki megnyilvánulások sorában a két legfontosabb a mozgás és a játék látszik óriási dominanciával uralni a gyermek kisgyermekkorai fejlődését. A játék fejlődése a fejlődés egészének tükré.

A mozgás, a testséma és az én megismerése, azon belül a fogalmi gondolkodás és a beszéd folyamatok, a kommunikáció fejlődése mind-mind játékba ágyazódik.

Az egyszerű gyakorló, majd az utánzó játékoktól vezet a szimbolikus játékokon keresztül a szabályjátékok világába. Az egyidejűségben rejlik a játék színességének titka, lehet valami nagymozgásos, tűnhetne gyakorlónak, de ugyanakkor szimbolikus és szabály által vezérelt is egyszerre.

2.2. A játék szerepe az idegrendszer fejlődésében

A játék a gyermek fejlődésében alapvető jelentőségű, semmi mással nem helyettesíthető tevékenységi forma. Az óvodai nevelés országos alapprogramjának

elvei szerint a játék semmi mással nem helyettesíthető gyermeki tevékenység. Ennek szellemében a játék az óvodai nevelés rendszerén belül fundamentális, mindent átható jelentőséggel bír. A Komplex Prevenciós óvodai Program elvei szerint a mozgás, a játék, és a kultúraátadás hármasság keretében elrendezhető az óvodai nevelés teljes cél és feladatrendszere, megvalósul a törvény által kitűzött elvek összessége és segíti abban a gyermekek fejlődését, hogy kialakulhasson a törvény által kitűzött elvek összessége és segíti abban a gyermekek fejlődését, hogy kialakulhasson az iskolai életre való felkészültségük. **Mind a fejlődésnek, mind a fejlesztésnek feltétele a gyermek saját aktív tevékenysége. Önkéntes, örömmel végzett tevékenységi formáiban kreatív ötleteinek szabad kipróbálási lehetőségei biztosítottak.**

A fejlődő idegrendszer egészséges megnyilvánulása a játék, ennek hiánya vagy különleges sajátosságai azonnal jelzik a fejlődés bármely problémáját. Azon a szinten, hogy a fejlődésben milyen élményreakciók és milyen zavarok fordulhatnak elő, az óvodapedagógusnak is jártasnak kell lennie, mert sokszor neki kell nagyon óvatosan, udvariasan felhívnia a szülő figyelmét arra, hogy a kisgyermek játéka hosszabb idő óta (az 1-3 hónap az ált.) el nem múló sajátosságokat mutat, tehát már nem aktuális élményfeldolgozásról, hanem esetleg fejlődési zavarról van szó. A kisgyermek fejlődésének számos problémája szerzett és veleszületett és sok esetben a környezet problémái is hozzájárulnak. Hátrányos helyzetben a helytelen táplálkozás, alváshiány, kiegyensúlyozatlan életrend, szeretethiány, elhanyagolás, stb. Az óvodai nevelésnek optimális esetben három-négy éves időtartamban van lehetősége arra, hogy észrevegye a veleszületett, szerzett, kombinált problémákat és így segítse a kisgyermek fejlődését,

2.3. A játék szerepe a nevelési folyamatban

◆ A gyermeknek sajátos világlátása van. Nem kicsinyített felnőtt, meghatározott alkati sajátosságokkal, fejlődésre képes idegrendszerrel jön a világra. Már az első élethónapokban, a saját kompetencia körén belül kimutatható a játék iránti vágy, a már ismert, a begyakorolt mozgás, észlelés, hangadás örömszerző ismétlése, variálása. Játék a látvánnyal, a játék a hanggal, a játék a tapintással, játék a történésekkel, stb. adja kezdetét. Fejlődésének kulcsa, hogy mindez az érési programhoz rendelődik hozzá.

◆ Ma már nem tekinthetünk el annak jobb ismeretétől, értésétől, hogy miért fejlődnek másként a lassú és másként a gyors ingerületvezetésű gyerekek, miért fejlődnek másként a fiúk, lányok, miért a balkezes és a jobbkezes gyerekek, vagy miért késhet a domináns kéz, szem, kéz, láb, fül kialakulása, az (agyi) laterális dominancia kialakulása.

◆ Kérdés továbbá, hogy bizonyos gyerekek számára (a normalitás körén belül is) miért megterhelő a társas jelleg, a csoport relatív nagy létszáma. (erre érzékeny gyerekek számára a 15-20 gyermek jelenléte is megterhelő, ami pedig elvben az optimális, de a hivatalos keretszámhoz viszonyítva jóval alacsonyabb létszámot jelent.)

◆ Eltérő módon fejlődnek a mozgékony, adott esetben a motoros nyugtalansággal rendelkező gyerekek, akiknél pontos figyelmük viszi őket, és akik figyelemzavara lehetetlenné teszi az optimális ütemű fejlődést és az alkalmazkodást. Ezen gyerekek baleseti veszélyeztetettsége jóval nagyobb, az előző dominanciát mutató, ügyes gyerekek veszélykeresők, ingerkeresők, meggondolatlanok és gyorsak, az utóbbi

csoport (ügyetlen) esetlenségénél fogva, figyelmetlenségéből eredően van kitéve fokozott veszélynek.

Fejlődési hátrányaik megszüntetése az óvoda feladata, annál is inkább, mert az észlelés és a gondolkodás összerendeződésének érzékeny időszaka az óvodáskorra tevődik, ennek kiegyenlítése, korrekciója kisiskoláskorban már a megkésetttség vagy az akadályozottság feloldásával való küzdelem.

Mindezek a játszó gyermek játékának elsődleges vagy másod-harmadlagos jellemzőiben megmutatkoznak.

2.4. A játék szerepe a társas kapcsolatok fejlődésében

A játék áthatja a mindennapos tevékenységeket, nem arról van szó, hogy más tevékenységek játékosá tételével adunk játékos árnyalatot, hanem arról, hogy a mozgás, játék, kultúraátadás szövege, hol tud olyan dominanciává szerveződni, ahol a fő dimenzió a játék, s így minden kritériumában játékként szerveződik. (A gyermek idegrendszere játékként szervezi, rendezi össze.) Ettől válik öngyógyítóvá, fejlesztővé.

A játékfajták szinte mindegyike megjelenik az óvodás életében nem ritkán előfordul a kutató manipuláció (kézzel végzett finomabb mozgás), ha ismeretlen mozgásmintát követelő eszköz kerül a kezébe, s ezek nagyon jól fejlesztik a szem-kéz koordinációt, a kezesség-szemesség kialakulását, hatnak a laterális (jobb és baloldaliság) dominancia kialakulására.

Az óvodai életben felértékelődött az egyéni bánásmód, a differenciált nevelés igényes, gyermekcentrikus szemlélete. A mi szemléletünkben az egészséges, harmonikusan fejlődő gyerekek esetébe tehetség gondozást, az egyéni színek kibontakoztatását, a kreatív önkifejezés fejlődésének lehetőségét támogatjuk, ehhez adunk érzelmi biztonságot, ingergazdag környezetet és biztosítjuk a szabad játék és korai tanulás minden feltételét.

A fejlesztés és a fejlődés párosában az érés – fejlődés az elsődleges. A felnőtt munkájának, a fejlesztés irányainak tudatos megválasztásában, a megismerésre való törekvésben, a lehetőségek felismerésében, megválasztásában látjuk jelentőségét. A gyermek a játékában vérmérsékletének, aktuális idegéletteni, érzelmi állapotának megfelelően választ tevékenységi formát, közeledik a játékok végtelen tárházának valamelyik, számára kedves eleméhez. Fontos a játék, mint folyamat, fontos a játék, mint tárgy, és fontos a játék, mint szabály.

Ebben támogat az Óvodai nevelés országos alapprogramja gyermek centrikus szemléletével.

3. Kultúraátadás

Kultúraátadás, mely **a gyermek természetes megnyilvánulásaira építve tudatosan átörökíti, közvetíti az örök emberi értékeket.** Komplexitását (teljesítmények egységét) elsődlegesen a környezet megismerésén keresztül biztosítjuk. Ebben a folyamatban az óvodapedagógus **kiindulópontnak tekinti a természeti és társadalmi környezetből szerzett gyermeki tapasztalatokat,** hiszen a környezete a fejlődés forrása. Ezekre a tapasztalatokra építve, ezeket új élményekkel, ismeretekkel gyarapítva juttatja el a gyermeket egyéni és életkori fejlődési ütemét figyelembe véve magasabb szintre. A családdal való együttnevelés során az óvodapedagógus figyelembe veszi, hogy különböző otthoni környezetből érkeznek óvodai környezetbe a gyermekek. Tekintettel van a családban kialakult kulturális, világnézeti, etnikai hagyományokra, figyelemmel kíséri és elősegíti ezek spontán gyermeki megnyilvánulásait, egymásra való hatását.

3.1. Egészséges életmód

Az óvodai nevelés egyik **alapvető feladata** az óvodáskorú (3-7 éves) **gyermek testi és lelki szükségleteinek kielégítése.** Az optimális, a gyermek életkorának megfelelő óvodai életritmus kialakításánál figyelembe kell venni a családi szokásokat. A rendszeresen végzett tevékenységek visszahatnak az életfolyamatokra, feltételei az egészséges testi és szellemi fejlődésnek. Az egészséges életmódra nevelés területei közé tartozik a gondozás, testi nevelés, egészségvédelem – edzés és a mozgásfejlesztés.

Gondozás

A testi, lelki, szellemi egészség egyik alapvető feltétele **a gyermek testi komfortérzetének kielégítése.** A gondozási feladatok teljesítése bensőséges gyermek-felnőtt kapcsolatot feltételez. Az önkiszolgáló feladatok elvégzése, a tevékenységek többszöri gyakorlását teszi lehetővé, alakítja a gyermek énképét, segíti önállóvá válásukat. A felnőtt (szülő, óvodapedagógus, dajka) tanítja és gyakoroltatja a napi élethez szükséges szokásokat, melyek egy része az óvodáskor végére szükségletté válhat. Testápolás, öltözés, étkezés, önkiszolgálás közben **természetes módon fejlődik és fejleszhető a gyermek.**

Mivel minden tevékenységet fokozott szóbeli megerősítés kísér, ezért a napi életritmus megtervezésénél erre is elegendő időt kell biztosítani, hogy mindez nyugodt, kiegyensúlyozott, türelmes légkörben valósulhasson meg. Így nyílik lehetőség a gondozási teendők kulturtartalmának közvetítésére is (pl. igényükké váljanak a testi és egészségügyi szokások, a tiszta, esztétikus, rendezett megjelenés és környezet, kulturált étkezés...).

Testi nevelés

A testi nevelés magába foglalja a gyermek testi szükségleteinek (levegőzés, pihenés, egészséges táplálkozás), természetes mozgásigényének kielégítését, a gyermek egészségének, testi épségének védelmét, edzését, a testi nevelés, egészséges életmódra nevelés hatékonysága maradéktalanul akkor érvényesül, ha a fejlődéshez szükséges

optimális környezet lehetőség szerint biztosított (pl. udvar, medence, megfelelő játéktér, játékeszközök...).

a.) Mozgás

A mozgás jelentős szerepet tölt be az egészséges életmódra nevelésben. A sokféle mozgáslehetőség, melyet a programban biztosítunk, **kedvezően befolyásolja az egész szervezet fejlődését**. Hozzájárul a légző- és keringési rendszer teljesítőképességének, a csont- és izomrendszer teherbíró-képességének növeléséhez. Elősegíti a harmonikus testi-lelki fejlődést a biológiai egyensúly fenntartását, az egészség megővését. Megfelelő terheléssel, az aktivitási szintek változtatásával a testi képességek fejlődését segíthetjük.

A különböző mozgásformák sokszori gyakorlásával a mozgásokhoz kapcsolódó szabályok megtanulásával egyre biztonságosabban használják a szereket, eszközöket, egyre jobban eligazodnak a térben, így a baleseteket is megelőzhetjük.

Sokféle mozgástevékenységben valósuljon meg a beszéd észlelés és értésen keresztül a nyelvi fejlesztés.

Sokféle mozgástevékenységben a megértés szemléletes segítségével elsősorban passzív nyelvi szókincsük gyarapodjon.

A mozgásokhoz kapcsolódó gondozási feladatok elősegítik a helyes higiénés szokások kialakítását is. Az óvodapedagógus feladata, hogy megteremtse a feltételeket a gyermekek egészséges fejlődéséhez. Alapvető feladat, hogy jó levegőjű, tiszta, biztonságos környezetben mozogjanak. Lehetőség szerint mozogjanak a szabadban.

Fontos a megfelelő, kényelmes öltözék a szabadban és a természetben egyaránt.

A rendszeres, örömmel végzett mozgással a gyermekeket az egészséges életvitel kialakítására szoktatjuk és mintát adunk a szülőknek is. Jó ha alkalmanként a szülőkkel közösen mozgásos programokat szervezünk (pl. gyermeknap, játékos családi sportversenyek, stb.) ezzel is pozitívan befolyásoljuk a családi nevelést.

b.) Levegőzés

A levegőztetés **élettani hatásán** túl elősegíti többek között a hangképző szervek fejlődését, a helyes légzés kialakítását. Az óvodapedagógus törekedjen arra, hogy a mindennapok során lehetőség szerint a **gyermekek minél több tevékenységüket a szabad levegőn végezzék**. A helyi adottságok szerint a játék, étkezés, pihenés, mozgás és a kezdeményezések is a szabadban történjenek.

c.) Pihenés

Legfontosabb a pihenéshez szükséges **nyugodt légkör** biztosítása, (az altatás hangulatához illő mese, halk zene) a gyermekek **egyéni alvásigényének** és szokásainak figyelembevételével a szükséges tárgyi és személyi **feltételek megteremtése**.

d.) Egészséges táplálkozás szokásrendszerének kialakítása

Az óvoda központi trendje kiegészíthető programunk szerint vitamindúsabb zöldségekkel, gyümölcsökkel, ezekből a gyermekek által készített ételekkel, italokkal (pl. frissen préselt, magas rosttartalmú gyümölcslevek, gyümölcssaláták, nyomelemeket tartalmazó saláták, ...).

A program nagyobb lehetőséget ad arra, hogy a gyermekek a közösségben megismerkedjenek különböző, számukra ismeretlen ételek ízével, elkészítési módjával, **modellt nyújtva** ezzel a **családoknak is a korszerűbb táplálkozás kialakításához**.

Egészségvédelem, edzés

A gondozási, a testi nevelési és a mozgásfejlesztési feladatok megfelelő ellátása, megvalósítása elősegíti a **gyermek egészségének megóvását**. Ezen kívül nagy hangsúlyt kell fektetni a **higiénés szabályok betartására** (pl. környezet tisztántartása, portalanítása, szükség szerint fertőtlenítés, időjárásnak megfelelő réteges öltözködés, a napi tevékenység minél nagyobb részének szabad levegőn való megszervezése, folyamatos levegőcsere, a teremben minél több zöld növény elhelyezése, megfelelő páratartalom biztosítása, nyugtató hatású színharmónia). Mindezek az intézkedések biztosítják a szervezet általános védekezőképességének fokozását, a betegségek megelőzését.

Az óvodapedagógus **fontos feladata** az anamnézis-felvétel közben felderített, ritkán előforduló, az óvodai közösségbe kerülést nem feltétlenül akadályozó betegségek (pl. krupp, allergia, asztmatikus tünetek, lázgörcs, epilepszia, cukorbetegség , ...) regisztrálása, figyelemmel kísérése, alapvető tennivalók elsajátítása és a gyermek fiziológiás szükségletének biztosítása (pl. étrend helyes betartása), az egészségi állapot egyensúlyban tartásához szükséges környezet megteremtése.

Éves rendszerességgel kerül sor a védőnői-orvosi szűrésekre, melyek lebonyolításában az óvodapedagógusnak vezető szerepe van: megszervezi a vizsgálatokat (idő, hely, ütem), felhívja az orvos figyelmét azokra az eltérésekre, melyek felderítése, kezelése szakorvosi vizsgálatot igényelhet (pl. hanyag tartás, mozgásszervi eltérések, érzékszervi funkciók csökkenése, károsodása, érzelmi labilitás, impulzivitás). Az óvodapedagógus a vizsgálatok során helyettesíti a szülőt, megteremti azt a bizalmi légkört, mely az orvos-beteg kapcsolat kialakításához szükséges. Mindezek előfeltétele, hogy a gyermek-óvodapedagógus kapcsolata megfelelő legyen.

A gyermek testi épségének védelme és a baleset-megelőzés magába foglalja a személyi és tárgyi feltételek biztosítását, az eszközök, használati tárgyak ellenőrzését és karbantartását, a hibaforrások megszüntetését. A gyermeki gondolkodásmód sajátosságából, valamint az érzékelés és a mozgás összehangolásának zavaraiából adódóan következnek a tipikus gyermekbalesetek (törések, zúzódások), ezek teszik szükségessé a felnőtt állandó kontrollját, a tevékenységek figyelemmel kísérését. Önmaguk és társaik testi épségének megóvására neveljük a gyermekeket (konfliktus kezelés, tolerancia).

A levegő, víz, napfény együttes hatása biztosítja a gyermekek **testi edzettségét**. Ennek érdekében lehetőség szerint minél több időt kell a szabadban tölteni, az időjárásnak megfelelő ruházatban. Nyáron az óvoda adottságaihoz alkalmazkodva (tusoló, medence) lehet a víz edző hatását kihasználni. Mindezeknél figyelembe kell venni a gyermekek közötti egyéni különbségeket, egészségi állapotukat. A szabadban töltött idő alatt óvni kell őket a nap káros hatásaitól. **A fentiek megvalósulása hozzájárul a**

derős, érzelmi biztonságot nyújtó légkör megteremtéséhez, így kialakulhat az igény a későbbi egészséges életvitelre.

Az egészséges életmódra nevelés területein a nevelési feladatokba természetes módon integrálhatóak a prevenció program alábbi feladatai:

Mozgásfejlesztés

- ◆ Nagymozgások fejlesztése (pl. járás, futás, mászás ...)
- ◆ Finommotorika fejlesztése (pl. gombolás, evőeszközök, körömkefe használata, vágás, szeletelés, reszelés, ...)
- ◆ Szem-kéz koordináció fejlesztése (pl. folyadéktöltés, kenyérkenés, fésülködés, gombolás, kötés, ...)

Testsémafejlesztés

- ◆ Testséma kialakítása, testrészek ismerete (pl. öltözés, gyermekek elalvás előtti és ébresztő simogatása, ...)
- ◆ Meghatározott testrészekre koncentráció (pl. mászókézés, csúszdázás, fürdés)
- ◆ A test személyi zónájának alakítása (pl. tisztálkodás, öltözés közben a testrészek tudatos megnevezése....)

Percepció fejlesztés

- ◆ A környezeti ingerek teljes körű megtapasztalása, az érzékszervek működésének finomítása (pl. ételek íze, színe, illata, tapintása, ruházat tapintása ...).
- ◆ Térpercepció fejlesztése a rendelkezésre álló tér kihasználása a környezet bemozgásával: (pl. mozgásos játékok, ...)
- ◆ Térirányok fejlesztése (pl. terítés, ruhaneműk felvétele, fogkefe helyes irányú használata ...).

Verbális fejlesztés

A fentieket tudatosan kíséri a verbális megerősítés (pl. a testrészek, ruhadarabok megnevezése, használati tárgyak ismerete, ...)

3. 2. Gyermek és környezete

A gyermek környezetével való kapcsolata mindig a felnőttek közvetítésével valósul meg. Nem elég csak a kapcsolat, hanem a viszony minősége is fontos tényező. **A környezet az öröklés mellett a fejlődés egyik hatékony forrása.** A környezetet pontosan, valóságyszerűen megismerni a cselekvés, a kép, a szó egységében lehet. Ez lehetővé teszi, hogy az évszázadok alatt felhalmozott nemzeti, értékeket, hagyományokat, szokásokat átadjuk, közvetítsük a gyermekeknek, alapozva aktivitásukra, érdeklődésükre. Az emberi kultúra örökségét adott csoportok közvetítik a fiatalabb nemzedéknek, ezért tartottuk fontosnak a program megalkotásánál a környezet megismerésére nevelés köré komplexen csoportosítani az óvodai nevelés témaköreit.

3.3. Gyermek és társas környezete

Elsődleges szocializáció

Az óvodai nevelés messzemenően **támaszkodik a családi nevelésre**, a család és óvoda **szoros együttműködésére törekszik**.

Fontos a gyermek korai óvodás kort megelőző testi-lelki fejlődésének alapos ismerete. Ennek egyik eszköze a családlátogatás. Családlátogatás alkalmával, információt kapunk az óvodába lépés előtti anya-gyermek és család-gyermek kapcsolatáról, a gyermek élettörténetéről. A későbbiek során – napi tapasztalatokkal kiegészítve – hasznosítja az óvodapedagógus a gyermek jobb megismerésének érdekében, a fejlesztési feladatok megtervezésében. **Az óvodában az érzelmi biztonságot nyújtó légkör** megteremtéséhez az óvodapedagógus – részben átvállalva az anya szerepét – meleg, szeretetteljes kapcsolatot alakít ki a gyermekekkel. Fejlesztő munkája során arról gondoskodik, hogy a gyermekek tapasztalatai változatos tevékenységformák közben gazdagodjanak.

Másodlagos szocializáció

Az óvoda: felvállalja a 3-7 évesek tudatos, szakszerű irányítását, annak intézményes kerete.

A személyiség alakításának legfontosabb tényezője a társas kölcsönhatások milyensége. A gyermek „én-központúsága” alapján elsősorban önmagára képes figyelni, azonban fokozatosan kifejleszthetjük azokat a mechanizmusokat, amelyek segítségével képessé válik másokkal is törődni. Az együttéléshez szükséges **erkölcsi normák és tulajdonságok** csak akkor fejlődnek ki, **ha a gyermek állandóan gyakorolja** a társaihoz való helyes viszonyulást. Az óvodás korosztály számára meghatározó a gyermek és az óvodapedagógus kapcsolatának minősége. A felnőtthöz fűződő viszony nyújtja azt az **érzelmi biztonságot** a gyermek számára, **amely jó közérzetet nyugodt, harmonikus tevékenységet tesz lehetővé.**

Az óvodapedagógus és a munkáját segítők feladata a közvetlen testi-érzelmi kapcsolat megteremtésén, a példaadáson kívül a csoport közös életének megszervezése, a szokás- és szabályrendszernek a gyermek fejlettségéhez alkalmazkodó kialakítása. **Az értelmes fegyelem** a csoport életének biztonságát, nyugalmát biztosítja. Az ismétlődő közös, örömteli tevékenység a csoport és óvoda hagyományrendszerébe épül és **mélyíti az összetartozás élményét**. A gyermek-gyermek kapcsolat kezdetben kisebb érzelmi töltésű. A gyermekcsoportban kialakulnak a közösségi együttélés szabályai, normái, amelyekhez igazodik az egyén. Alkalom nyílik az egymáshoz viszonyításra, amely szükséges a reális énkép kialakításához, az én-határok megtapasztalásához.

A gyermekek egymás közötti kapcsolatában így válik természetessé, hogy minden gyermek más, egyéni külső és belső tulajdonságokkal rendelkezik és így máságával együtt elfogadható és szerethető. Társas együttműködés közben tanulják meg az egymás felé fordulást, egymás segítségét, vagyis az **értelmes szeretetet**.

Tágabb társadalmi környezet

A gyermek szocializációját befolyásolják tágabb társadalmi környezetének hatásai is (pl. rokoni kapcsolatok, óvoda- és lakókörnyezet, média hatásai, kulturális hatások).

A társas környezet nyújt a gyerekeknek biztonságot, lehetőséget a kibontakozáshoz. A gyermekkori hatások nagymértékben befolyásolják majdani felnőttkori énjét.

a) Nevelési feladatok a gyermek és társas kapcsolatának alakításában

Közös tevékenység, munka során alakulnak ki a társas kapcsolatok és bontakoznak ki a csoportra jellemző erkölcsi szabályok, normák.

Cél: az erkölcsi tulajdonságok kialakítása, erősítése, fejlesztése az óvodapedagógus példaadásával és a helyzetteremtésével. Az együttes tapasztalatok, élmények, tevékenységek a gyermekek között kapcsolatokat hoznak létre: barátságokat, szimpátián alapuló kisebb csoportokat.

Konfliktushelyzeteiket egyre inkább képesek egymás között igazságosan elrendezni. Az igényes türelem, a következetesség, az elvárás, a bizalom, az elismerés nem csak az egyes gyermeket formálja, hanem általa az egész csoportot. A közösségi élet biztonsága és nyugalma nagymértékben függ a csoport életét szabályozó szokásrendszer kialakításától. A szokások segítségével válik gördülékennyé a csoport élete. Fontos, hogy szabályaink ne merevedjenek meg. Egy-egy szokás megszűnését, megváltozását elsősorban a gyermekek fejlődése, a körülmények változásai kell, hogy meghatározzák (pl. alvásiigény fokozatos csökkenése, évszakváltás, ...).

Az óvodapedagógus feladata, hogy olyan szokásrendszert és napirendet alakítson ki, mely minden tevékenység elvégzésére megfelelő időt és helyet biztosít. A csoportszoba és az udvar játszórészének, életterének olyan elrendezése szükséges, amely lehetővé teszi a szabad mozgást, a tevékenységi formák sokszínűségét, ugyanakkor elvonulásra, „kuckójátékra” is lehetőséget nyújt.

Ilyen keretekben, kulturált körülmények között elkerülhetővé válik, hogy időzavarral küzdjön a csoport.

A felnőtt őszinte, természetes magatartásával mutat mintát és viselkedésével jelzi elvárásait. A gyermek mindennapi tevékenységének része a munka jellegű tevékenység, amely **az óvodai élet egészében érvényesülő folyamat.** Ahogy ez a tevékenység az idők során egyre önállóbbá válik (önkiszolgálás, naposi tevékenység, megbízások önálló teljesítése), ez a gyermekek egyre magasabb fokú együttműködését igényli. Eközben természetes módon alakul a gyermekek szociális magatartása, társas kapcsolata. A munka-jellegű tevékenységek megszervezésénél figyelembe kell venni a csoport összetételét (életkor, fejlettségi szint, szociokulturális háttér), mert a vegyes életkorú vagy nagyon eltérő fejlettségi szintű csoportban ügyelni kell arra, hogy minden gyermeknek legyen feladata, de egyik gyermeket se terheljük túl. A fejlesztés csak és kizárólag a gyermekek saját örömteli, örömmel vállalt tevékenységén belül valósul meg.

A negatív – és pozitív élethelyzetekben szerzett tapasztalatok – az óvodapedagógus tapintatos segítségével – közösen vezetnek el a kívánt változásokhoz. A gyermekeket munkájuk során ne csak a „megfelelni akarás” vezesse, hanem **természetes, észrevétlen módon** reagáljanak a külső szükségletekre, segítsenek önmagukon –

vegyék észre, ha valamit meg kell csinálniuk. Feladatuk elvégzése során nem csak megtanulják az eszközök célszerű használatát, hanem **közben természetes módon fejlődnek.**

b.) Feladatok a kommunikációs készségek kialakítása területén

A program lényeges része a **beszéd**, az **anyanyelv** és a **kommunikáció** fejlesztése. Csak kellő nyelvi fejlettséggel rendelkező gyermekek lesznek képesek az alap kultúrtechnikák elsajátítására. A kommunikáció a beszéd és a gondolkodás egyik eszköze.

Az egyéni fejlődés biztosításához szükséges, hogy **az óvodapedagógus személyes példájával** (odafigyelés, meghallgatás, beszélgetés), kommunikációs helyzetek megteremtésével **ösztönözze a gyermekek közötti kommunikációt**, teremtsen lehetőséget a monológikus beszédre, ennek fejlesztésére, bővítse szókincsüket, gazdagítsa metakommunikációs ismereteiket (pl. érzelmeket jelző gesztusok, arckifejezések, testtartások,...).

A gyermek beszéd és kommunikációs képessége elsődlegesen függ a családi szocializációtól, mely előnyös, vagy hátrányos helyzetet teremt a gyermek számára a közösségben.

Az óvodapedagógusnak **differenciáltan** kell foglalkoznia a nyelvi hátrányos helyzetű, a fejlesztendő és a kiemelkedően fejlett gyermekekkel.

Szükséges, hogy **a gyermek számára hiteles és elfogadható legyen a felnőtt mondanivalója**, mivel életkori sajátosságából adódóan elsősorban a metakommunikációra figyel.

Az anyanyelv használata végigkíséri az óvoda egész napi életét, a gyermekek minden megnyilatkozását, a felnőttek és a gyermekek kapcsolatát. A gyermekre figyelő, jó beszédpéldát adó, jól artikuláló, választékosan beszélő környezet a gyermek nyelvi fejlődését pozitívan befolyásolja.

Később a beszéd és gondolkodás fejlődésével párhuzamosan alakul ki figyelmük a közlés verbális tartalmára.

A beszéd az önkifejezés fontos eszköze, ezért az anyanyelvi nevelésnél a szókincs bővítése, a sajátos nyelvi formák elsajátítása, a nyelvtanilag helyes beszéd, a mondanivaló árnyalt megfogalmazása a cél. Így az óvodáskor végére az önálló, rövid történet elmondása lehetővé válik.

Az óvodai anyanyelvi nevelés területén célszerű óvodapedagógus és logopédus olyan együttműködése, melynek során az érdekeltek pontosan ismerik saját és egymástól jól elkülöníthető, de azonos cél érdekében folyó feladataikat, munkamódszereiket.

A program sajátossága, hogy az anyanyelvi játékok számára külön időt biztosít – korcsoporttól függetlenül, de alkalmazkodva a gyerek életkori sajátosságához – és ezeket a játékokat beépíti a mindennapi életbe.

A **mese**, a **vers** ősi forrása az anyanyelvi nevelésnek, régi értékeket, hagyományokat, szokásokat közvetít a gyermeknek.

A vers-mese a nyelvi nevelés legfőbb területe, így a nevelés egész folyamatában a szocializáció során a beszéd, a gondolkodás legfőbb eszközévé válik.

Közösen átélt örömök és élmények elszakíthatatlan szálakkal kötik össze az óvodapedagógust és a gyermekeket egymással és anyanyelvükkel.

Az anyanyelvi nevelésnek és a játéknak egyaránt szerves része a **bábozás-dramatizálás**, melyen keresztül tükröződnek a gyermekek irodalmi élményei, kiegészülve hangulatukkal, kreativitásukkal, fantáziájukkal. A gyermek kifejezheti, átélheti, eljátszhatja saját érzéseit, érzelmeit.

Ezáltal fejlődik személyisége. A bábozáshoz, dramatizáláshoz, szükséges eszközöket, díszleteket, kiegészítőket saját maguk is elkészíthetik barkácsolás keretében, ezzel a játék örömét az önálló alkotás élményével fokozva.

A vers-mese segítségével fejlődik a beszédkéesség, a kommunikációs helyzetfelismerés a dramatizálás, a bábozás, az önálló mesemondás eszközeivel.

A gyermek és társas környezetének kapcsolatát alakító nevelési feladatok az alábbi területek fejlesztésére adnak lehetőséget:

Mozgásfejlesztés

- ◆ Nagymozgások fejlesztése (pl. tárgyak mozgatása közben változatos tempójú, ritmusú, irányú mozgások, dramatizálásnál állatok mozgásának utánzása).
- ◆ Egyensúlyérzék fejlesztése (pl. terítés, tárgyak hordozása).
- ◆ Finom motorika fejlesztése (pl. különböző fogások gyakorlása, bábkészítés)
- ◆ Szem-kéz, szem-láb koordináció fejlesztése (pl. terítés, környezet rendjének, evőeszközök helyes elrendezése, ...).

Észlelésfejlesztés

- ◆ Vizuális fejlesztés (pl. játékpalcok elrendezése).
- ◆ Tapintásos észlelés fejlesztése (pl. minden munkajellegű tevékenységben a kéz szerepe.)
- ◆ Hallási észlelés fejlesztése (pl. a tevékenységek és eszközök jellemző hangjai).
- ◆ Auditív ritmus fejlesztése (pl. „kakukk-tojás” játék, mondókák).
- ◆ Auditív memória fejlesztése (pl. állathangok felismerése, utánzása).
- ◆ Auditív zártság fejlesztése (pl. „Mi hiányzik?” játék).
- ◆ Térpercepció fejlesztése (pl. tér mozgásos észlelése munkavégzés közben).
- ◆ Jobb-bal térbeli irányok kiemelt gyakorlása (pl. terítés, rendrakás).
- ◆ Keresztcsatornák fejlesztése (pl. a hallott feladat megvalósítása cselekvésben, finom motorika összekapcsolása beszéddel).

Verbális (szóbeli) fejlesztés:

Természetes módon a kommunikáció, az anyanyelvi- és irodalmi nevelés célja és egyben eszköze is a verbalitás. Szóbeli kifejezése minden tevékenységnek, élménynek a gyermek és társas környezete kapcsolatában.

3.4. A gyermek természeti és tárgyi környezete

A haladó, korszerű pedagógiai – pszichológiai kutatások eredményeit felhasználva az óvodai nevelésben akkor leghatékonyabb az ismeretek átadása, **ha a gyermekeknek minél sokoldalúbb, túlzásoktól mentes tapasztalat szerzésre és élményszerű átélésre adunk lehetőséget.**

Ily módon valósul meg a komplexitás a nevelési feladatok realizálásában.

a) A környezet megismerése

A környezet megismerésére nevelés **célja**, hogy a gyermekek minél több tapasztalatot (mozgásos és érzékszervi) szerezzenek az őket körülvevő, természeti és társadalmi környezetből életkoruknak megfelelő szinten. Ez azért szükséges, hogy teljes biztonsággal tájékozódjanak és igazodjanak el környezetükben. A gyermek **tapasztalataira, élményeire támaszkodva** kell új ismerteket nyújtani, illetve a meglévőket mélyíteni, rendezni. Eközben építhetünk a gyermek **spontán érdeklődésére**, kíváncsiságára, érzelmeire, megismerési vágyára.

A környezet megismerésére nevelés során kialakulnak a gyermekben a kulturált élet szokásai, az elfogadott viselkedési formák, az érzelmi és erkölcsi viszonyok. A környezet minél átfogóbb megismertetése azért is szükséges, mert általa közvetítjük a kultúra értékeit, hagyományait, az adott tájra, helysége jellemző néphagyományokat. Hagyományok által őrizhetjük meg a tudást, tapasztalatot, melyet elődeink felhalmoztak. Ha mindehhez hozzájárul a óvodapedagógus érdeklődése, lelkesedése, empátiás készsége, színes egyénisége, biztos, hogy gyermekeink **megszeretik** környezetüket, **ragaszkodnak** ahhoz, s megfelelő ismeretekkel rendelkezve **elgazodnak** benne.

A környezet megismerésére nevelés hagyományos témái kevésbé behatároltak, s ezáltal tartalmi és módszertani ötletek kipróbálására is lehetőséget nyújtanak. A témák szinte kínálják a valóság megtapasztalásának, a játékos cselekedtetés lehetőségét. **A környezet megismerése áthatja a gyermek életét, az óvodai tevékenységek egészét.** A spontán játékokhoz kapcsolódva, az önkiszolgáló tevékenységbe építve, az óvodapedagógussal történő beszélgetés során, séta, kirándulás, udvari tevékenység közben legalább olyan hatékonyságot érhetünk el, mint a tudatos kezdeményezéseken, foglalkozásokon. **A természeti és társadalmi környezet témakörei átfogják, körülölelik a többi nevelési területet.** Maguk a természeti és társadalmi témakörök is több ponton kapcsolódnak, összefüggnek egymással. (Pl. testünk-család - évszak témánál, séták, kirándulások alkalmával természetes módon ismerkednek és gyakorolják a helyes közlekedést ...).

A fejlesztő program megvalósítása során **azokat a módszereket lehet hatékonyan alkalmazni**, előnyben részesíteni, **amelyek igazodnak a gyermekek életkori sajátosságaihoz. Mozgásos játékokra, cselekvésre és az érzékszervi megtapasztalásra épülnek.** Az óvodai tanulási folyamat a gyermek számára nagyon érdekes, jó példa.

Folyamatos megfigyelést igényelnek pl. az évszakok, az időjárás elemeinek változásai, az évszakra jellemző jegyek, színek megfigyelése, az évszak esztétikája. Alkalmi megfigyelésekre sokszor kínálkozik lehetőség egy-egy érdekes jelenség, cselekvés, tevékenység stb. kapcsán. A környezet megismerésére nevelésnél igen fontos, az óvodapedagógusnak arra törekednie, hogy amit csak lehet a helyszínen, a természetben, élőben figyeltessen és tapasztaltasson meg a gyermekekkel.

b.) A környezetünk mennyiségi és formai összefüggései

Cél:

A minket körülölelő **világ mennyiségi, formai, kiterjedésbeli összefüggéseinek felfedezése, megtapasztalása játékos formában**, a gyermekek igényeihez, ötleteihez igazodva.

Feladata:

A gyermekek **matematikai érdeklődésének felkeltése, az elemi ok-okozati összefüggések felismertetése, megtapasztalása, a logikus gondolkodás megalapozása.**

A környezet megismerése közben matematikai tapasztalatok birtokába is jut a gyermek. **Matematikai fogalmakkal a mindennapi életben állandóan találkozunk, így szinte természetes módon ismerkedik meg velük.** Az óvodapedagógus feladata az, hogy figyelje a gyermekeket, megismerve érdeklődésüket, képességeiket, előkészítse és megtervezze az egyénekre szabott fejlesztési területeket. Minél több érdekes problémahelyzetet hozunk létre, annál inkább **aktivizáljuk a gyermekeket a logikus gondolkodásra.** Hagyjuk a gyermeket saját logikája szerint gondolkodni, ha a kínáló lehetőségek közül nem fedezi fel mindegyiket, próbáljuk rávezetni, több oldalról megközelíteni, de semmiképpen ne oldjuk meg a feladatot helyette, hanem tartsuk ébren érdeklődését, míg rá nem jön minden variációs lehetőségre. Ezzel fejlődik logikus gondolkodásuk, problémafelismerő és megoldó készségük. A funkciórörm és a megerősítés hatására sikerélményhez jutnak a cselekvésben és a gondolkodásban.

c.) A környezet és esztétika összefüggése

Az esztétikai nevelés magában foglalja a gyermek tágabb természeti és társadalmi környezetéről szerzett benyomásait, ismereteit is. A gyermek közvetlen környezetében találkozik először a hangok, illatok, színek, formák, ritmus világával, az élővilág mozgásával, állandó változásával. Élményei, tapasztalatai, ismeretei ezekre az ingerekre épülnek, amelyeket az óvodai nevelés komplex módon építi be az esztétikai nevelésbe.

3.5. Rajzolás, festés, mintázás és kézimunka

A gyermekek ábrázolótevékenysége **a vizuális nevelési lehetőségek legfontosabbika**, mégiscsak egyik, meglehetősen szűk dimenziója, hiszen a vizuális nevelés az óvodai nevelés egészét áthatja. Az ábrázolótevékenység **célja** nem maga a tevékenység során létrejövő bármiféle alkotás, annak esztétikai értéke, hanem maga **az örömteli cselekvés**. Ennek kibontakoztatásához elsődlegesen minél több, mélyreható – egyéni és közös – élményre van szükség, ami a vizuális bevéssődést is pontosabbá teszi. Ha a gyermek mindennapi életében, játékában az ábrázoló tevékenységek, technikák, minél több lehetősége épül be, **a technikák gyakorlására, pontosítására** – eleinte gyakorló játék szintjén – minél több ideje, lehetősége nyílik, előbb utóbb elér arra a technikai szintre, amikor „Művei” kifejezővé válnak, **tükrözik a világról szerzett ismereteit, de elsősorban érzelmi megnyilvánulásait**. Feltétlenül hagynunk kell, hogy a gyermek saját szintjén, saját elgondolásai szerint, saját élményeit alkossa újra. Ebben csak akkor segítsük, irányítsuk, ha elakad, ha a gyermekeknek van szüksége instrukcióra. Ilyen lehetőségek mellett a gyermeki fejlődés **mozgatórugója az önfejlesztés** lesz, hiszen a gyermek is arra törekszik, hogy alkotásai egyre inkább hasonlítsanak a valóságra. Amit nem tud ábrázolni, azt hozzámeséli. E tevékenység közben erősödik önkifejezése, esztétikai érzéke, pontosabb ismereteket szerez a tárgyi világról – s egyben önbizalma is erősödik.

A környezet az anyanyelv és irodalom kölcsönhatása

Az óvodai anyanyelvi-, irodalmi nevelés (egymástól elválaszthatatlan) az óvodai élet egészét átható folyamat.

Cél a nyelv szépségének, kifejezőerejének megismertetésével, a helyes nyelvhasználattal, mondatszerkesztéssel **a biztonságos önkifejezés megalapozása**, a korosztálynak megfelelő irodalmi élmények nyújtásával az **irodalmi érdeklődés felkeltése**.

Feladata az anyanyelv megismertetésén, az irodalmi érdeklődés felkeltésén túl a változatos irodalmi élmények közvetítése (mondóka, vers, verses-mese, mese, bábjáték, dramatizálás). Az óvodapedagógus feladata, hogy a gyermekek életkorának, nyelvi fejlettségének – melyet meghatároz a család szociokulturális háttere -, érdeklődésének megfelelő beszédhelyzeteket teremtsen és irodalmi alkotásokat válasszon. Az irodalmi anyagot úgy állítsa össze, hogy tartalmazzon mondókát, verset, mesét, elbeszélést, folytatásos történetet. A napi tevékenység során többször is mondhat –a helyzethez illő- mondókát, rövid verset.

Főleg 3-4 éves korban nagy jelentőségű – testi kapcsolat iránti gyermeki igény kielégítésén túl a simogatók, tapsoltatók, lovagoltatók ... - ritmusa, lüktetése, egyszerű szövege nyugtatóan hat a gyermekekre. Az óvodapedagógus közvetítsen a gyermekeknek a természeti környezetet megjelenítő irodalmi alkotásokat (mese, vers, elbeszélés). Teremtsen alkalmat arra, hogy a gyermekek eljátsszák, elmondják, elbábozzák kedvelt meséiket, de adjon lehetőséget az általuk kitalált történetek elmondására is, vagy a már ismertek másfajta cselekményszövésére, befejezésére is.

3.6. Ének, zene, énekes játék, tánc

Az óvodai zenei nevelés célja **a zene iránti érdeklődés felkeltése, befogadására való képesség megalapozása**. Fontos a gyermekek zenei hallásának, ritmusérzékének, érzékelési készségének, harmonikus, szép mozgásának fejlesztése, a szülőföldhöz való kötődés, hazaszeretet megalapozása. A zenei nevelésnek a gyermeki lét egészét át kell hatnia. A népi énekes játékok és az igényes kortárs művek fontos eszközül szolgálnak a gyermek zenei képességeinek kialakításában. A népdalok éneklése, néptáncok és népi játékok, a hagyományok megismerése elősegíti a szülőföldhöz való kötődést. Olyan szavakkal is találkozhat a gyermek, amelyeket hétköznapi beszédünkben már nem fedezhet fel, s ezek megértését a játékszituáció segíti.

A zenei képességfejlesztési anyag feldolgozása az óvodákban használt, elterjedt zenei nevelést segítő szakirodalom (Forrai Katalin: Ének az óvodában) alapján történik. Fontos a zenei képességfejlesztéssel párhuzamosan, hogy gyermekeink örömmel, érzelmi gazdagsággal, felszabadultan énekeljenek, mozogjanak.

Megszerettjük a gyermekekkel az éneklést, énekes játékokat és a gyermektáncot az éneklésen keresztül. Tapasztalással segítjük a felismerést, hogy énekelni minden nyelven jó. Megismertetjük a jellegzetes népi, nemzetiségi hangszereket, szájharmonikát, fúvós hangszereket.

Egy-egy gyermekdal valódi dráma, a gyermekek feszültséggel teli helyzeteket élnek át, a játék végére ezek oldódnak. Eközben dolgozik a képzelet, az intellektus, a gyermek emberi kapcsolatokban való eligazodást tanul, közben fejlődik esztétikai, viselkedési és magatartási kultúrája. **Alapvető, hogy a megfelelő légkör biztosítsa az érzelmi motiváltságot**. Az ének, a zene segít ebben, hiszen a dal ritmusa, lüktetése önmagában

is mozgásra serkent. Zenehallgatási anyaga a nemzetiségi és etnikai hovatartozást figyelembe véve a népdalkincsünk.

3.7. A külső világ tevékeny megismerése

A természetvédelem lényegét egy kínai bölcs mondás hüen tükrözi:

„Ha a jövő évről akarsz gondoskodni – vess magot,
ha egy évtizeddel számolsz – ültess fát,
ha terved egy életre szól – embert nevelj!”

A fenti célt az óvodában úgy valósítjuk meg, hogy az általunk nevelt gyermekekben **megalapozzuk** a természet megismerésével **a természet szeretetét, a természet tisztaságának, szépségének védelmét.** A gyermek aktivitása során tapasztalatokat szerez szűkebb és tágabb természeti – emberi – tárgyi környezetéről. A gyermek miközben felfedezi a környezetét, megismeri a szülőföldjét, a helyi néphagyományokat, szokásokat a családi és tárgyi kultúra értékeit.

Az a gyermek, aki megismeri, megbarátkozik a természet szépségeivel, törvényszerűségeivel, a természeti folyamatok kölcsönhatásaival, később természetes módon védi is ezeket az értékeket. Várhatóan felnőttként környezetvédő életmódot fog élni, megértve azt, hogy **az ember a természet elválaszthatatlan része.** Óvodáskor végére kialakulnak a gyermek alapvető személyiségjegyei, ezért fontos feladatunk ebben az életkorban a napi életet átható, tudatos természetszeretete, gondozásra nevelés. A gyermek érzelmi alapon válogat a család, az óvoda által nyújtott hatásokból. Ezért törekedünk arra, hogy a gyermeket olyan hatások ériék, amelyek környezetük felfedezésére, a rácsodálkozásra ösztönzik őket.

Hívjuk fel figyelmét arra, hogy a természet látszólagos nyugalma mögött folyamatos változás rejlik!

A gyermek a környezete megismerése során matematikai tartalmú tapasztalatoknak, ismereteknek a birtokába jut. Felismeri a mennyiségei, alakai nagyságbeli, téri viszonyokat, fejlődik tér-sík és mennyiségszemlélete.

A nevelési feladatokban megvalósítható fejlesztési célok

Mozgásfejlesztés

- ◆ Nagymozgások fejlesztése (pl. séta, kirándulás, hosszúság mérése lépéssel, ugrással, dalos játékok, ...).
- ◆ Finom motorika fejlesztése (pl. sütés, főzés, kertápolás, applikációs képek összerakása, hógolyógyúrás, építés, ábrázolási technikák, területmérés lefedéssel).
- ◆ Szem-kéz koordináció fejlesztése (pl. babaöltöztetés, ütőhangszerek használata, magasságmérés építéssel, öltözködés, zöldségaprítás, virágültetés).

Testséma fejlesztés

- ◆ Testrészek ismerete (pl. tükör használat, orvosos játék, mondókák, táncos mozdulatok, sarok koppantás, emberábrázolás, ...)
- ◆ Meghatározott testrészekre koncentráció (pl. szánkózás, homokozás, táncos mozdulatok, „tüzet viszek” dalos játék, ujjal való festés, tenyérynymat,)
- ◆ Testfogalom fejlesztése (tudatos ismerete testrészeknek).

Észlelés fejlesztése

- ◆ Vizuális időrendiség felismerése (pl. „Rakd sorba”, mese képeinek sorba rendezése időrend szerint, ...)
- ◆ Különböző alakok, formák megismerése („Mi változott meg?”, halmaz képzés, ...)
- ◆ Vizuális memória fejlesztése (pl. munkafeladatok utánzása, „Mi változott meg?” emlékezet utáni ábrázolás, emlékezet után minta kirakása....)
- ◆ Térpercepció fejlesztése (tér bemozgása játék, foglalkozás közben ...)
- ◆ Taktilis csatorna fejlesztése a vizualitás kizárásával („Keresd a kezdetet!”, tapintott tárgy szóbeli jellemzése ...)
- ◆ Hallási észlelés fejlesztése (pl. állathangok felismerése, utánzása, hangszerek hangjának felismerése, dalos játékok, természet hangjai...)
- ◆ Keresztcsatornák fejlesztése (pl. közlekedési játék: „Csukd be a szemed, mondd meg, mi ment el melletted?” mozgáskor elmondás szóval, tapintott tárgy szóbeli jellemzése,...)
- ◆

3.8. Kompetencia nevelés

A külső világ tevékeny megismerése során, a környezeti tapasztalatszerzésre helyezzük a hangsúlyt, mely a gyermek kompetenciáinak erősödését segíti. A tevékenységek változatosak, sokszínűek, komplex jellegűek, mivel a tevékenységek során egy, egy témát minden oldalról megközelítünk

Felhasználjuk ehhez a mesélés, versmondás, bábozás, dramatikus játékok, rajzolás, festés, mintázás, kézimunkázás, barkácsolás, éneklés, énekes játékok, táncolás, mozgás, zenehallgatás, művészeti alkotásokban gyönyörködés, kísérletezés, megfigyelés, gyűjtögetés, rendezgetés, elemi matematikai műveletekkel játszás valamennyi lehetőségét.

A kompetencia alapú nevelés során saját projekteket valósítunk meg, melyek a program mellékletében megtalálhatók. Projekteket ezen kívül is kidolgozhatnak, és megvalósíthatnak az óvónők, ezzel is színesítjük a nevelő munkát.

Továbbá, a naptár felhasználásával összefüggő, jó gyakorlatot is vettünk át, mely a részképesség zavaros, a HH, HHH, és az SNI gyermekek kompetenciafejlesztését jelentősen segíti.

A pedagógusok feladata:

„A komplexitásra törekvő nevelés alapelveinek érvényesítése az óvodai környezeti, fenntarthatóságra nevelés folyamatában, elsősorban az irodalmi- anyanyelvi-kommunikációs, zenei, vizuális neveléssel és a játékkal való koncentrációs lehetőségen keresztül történik. A komplexitás vonatkozik a gyerekek aktivitásának, kíváncsiságának, érdeklődésének, motiváltságának, kreativitásának fenntartására és kielégítésére is és a közösségi nevelés, a közösség és az egyén viszonyának megfelelő arányú alakítására, a megfelelő életvitel és az egészséges életmód iránti igény alapozása, kialakítása is.

A Kompetencia Alapú Programcsomag a tematikáját a négy őselem a Tűz, Víz, Föld és Levegő köré építi. A heti tervezést ezen elemek nyolc témára lebontott anyagaiból állítjuk össze. Ennek középpontjában a képességfejlesztés áll, ami nagy segítséget jelent a heti tervező munkában. A külső környezet tevékeny megismertetésének témakörei három korcsoportra épülnek, a képességfejlesztés pedig három képességszintet különböztet meg. A komplexitás eddig, és ezek után is fontos eleme munkánknak, tehát a vizuális, zenei, irodalmi és mozgásos anyagot a kompetenciában meghatározott képességfejlesztés alapján, az adott hét környezeti témájának megfelelően, a saját anyaggyűjtésünk ötleteit is felhasználva állítjuk össze.

A külső környezet tevékeny megismertetésének célja, hogy a gyermekek, az őket körülvevő élő, és élettelen környezetről, tapasztalás útján szerezzenek ismereteket. Az óvodás korú gyermek emocionális lény, élmények és érzelmi kötődés nélkül nem képes a tapasztalatok elmélyítésére, tehát feladatunk, a megfelelő pozitív érzelmi viszony kialakítása. A tapasztalás módjainak változatos kialakítására is kiváló lehetőséget nyújt a kompetencia program, melynek megvalósíthatósága bebizonyosodott.

Az élő és élettelen környezet megismerésénél elsődleges feladat a település értékeinek felfedezése. A Duna-part, a Csatorna-part, Hókony természeti kincseinek bemutatása, a természet változásainak megfigyelése, az óvoda közvetlen környezetében található növények által. A természet védelmére nevelésben is a tevékeny részvétel, és játék általi tanulást emeljük ki, amit először az óvodai környezetben kezdünk el (madáretetés, környezetünk tisztasága).

A külső környezet tevékeny megismertetésének anyagát, melynek feldolgozása korcsoportonként, a gyermekek egyéni és életkori sajátosságaitól függően változik, a következő táblázat foglalja össze

		Kapcsolódó témakörök
Tűz: október 1. – december 31.	ősz	időjárás, öltözködés, természeti jelenségek, növények állatok, jeles napok, ünnepek, egészséges életmódra nevelés, az ehhez kapcsolódó matematikai tartalmú tapasztalatszerzés
	tél	időjárás, öltözködés, ünnepek, család, jeles napok, állatok télen, növények, egészséges életmódra nevelés, az ehhez kapcsolódó matematikai tartalmú tapasztalatszerzés
Víz: január 1. – március 31.	tavaszi	időjárás, öltözködés, természet ébredése, növények, állatok, ünnepek, néphagyomány, egészséges életmódra nevelés, az ehhez kapcsolódó matematikai tartalmú tapasztalatszerzés, közlekedés
	nyár	időjárás, öltözködés, növények, állatok, ünnepek, néphagyomány, egészséges életmódra nevelés, az ehhez kapcsolódó matematikai tartalmú tapasztalatszerzés
Föld: április 1. – június 30.	ősz	természeti jelenségek, növények állatok, jeles napok, ünnepek, egészséges életmódra nevelés, az ehhez kapcsolódó matematikai tartalmú tapasztalatszerzés
	nyár	időjárás, öltözködés, növények, állatok, ünnepek, néphagyomány, egészséges életmódra nevelés, az ehhez kapcsolódó matematikai tartalmú tapasztalatszerzés
Levegő: július 1. – szeptember 31.	nyár	időjárás, öltözködés, növények, állatok, ünnepek, néphagyomány, egészséges életmódra nevelés, az ehhez kapcsolódó matematikai tartalmú tapasztalatszerzés
	ősz	természeti jelenségek, növények állatok, jeles napok, ünnepek, egészséges életmódra nevelés, az ehhez kapcsolódó matematikai tartalmú tapasztalatszerzés

IV. A Komplex Prevenációs óvodai program alkalmazásának feltételrendszere

1. Az óvodapedagógus feladatai

Az óvodapedagógus alapvető feladata, a szabad játék elsődlegességét kihangsúlyozva, hogy maximálisan biztosítsa a gyermek alapvető szükségletét, az **érzelmi biztonságot**. Úgy szervezi az óvodai környezetet – személyi és tárgyi feltételrendszert, hogy az hatásrendszerével elősegítse minden gyermek számára az optimális fejlődési folyamatot.

Az óvoda pedagógus jelenléte a nevelés egész időtartamában fontos feltétele a óvodai nevelésnek.

A szakmában elfogadott általános elvárások közül (pl. tolerancia, nyitottság, elfogadó attitűd, szeretetteljesség, következetesség. Kiemelten fontos, hogy az óvodapedagógus nevelő-fejlesztő munkája során mindig vegye figyelembe a gyermekek egyéni képességét, tehetségét, fejlődési ütemét, szociokulturális háttérét, **segítse tehetsége kibontakoztatásában**, valamint **hátrányos helyzetéből való felzárkóztatásában**.

A gyermek és környezete sokoldalú megismerése

Ahhoz, hogy az óvodapedagógus a fenti követelményeknek megfeleljen, először a gyermeket és annak környezetét, **szociális háttérét kell megismernie**. Ehhez nyújt segítséget az első családlátogatás (mely megelőzi a gyermek óvodába lépését) és ennek alkalmával közösen kitöltött személyiséglap. A családlátogatás során képet kap a gyermek környezetéről, a szülők nevelési attitűdjéről, esetleges nevelési problémáiról, benyomásokat szerez a gyermekről. Fontos, hogy az óvodapedagógus úgy kérdezzen, hogy kérdéseiből kitűnjön **az együttműködési készség, a segíteni akarás**.

Miután egy kezdeti képet kapott a gyermekről, így tervezheti az egyéni érési folyamathoz igazított, differenciált fejlesztési feladatokat, lehetőség szerint a családdal összhangban. A szülőkkel való **rendszeres kapcsolattartás** fontos feladat, szükség van **a családdal való együttműködés** érdekében arra, hogy rendszeresen tájékoztassa az óvodapedagógus és a szülő egymást a gyermekkel kapcsolatos információkról, a gyermek fejlődéséről, fejlettségéről.

A gyermek érési folyamatához igazított differenciált tervezés

Fejlesztésről akkor beszélhetünk, ha a foglalkozások szintje egy lépéssel megelőzi a gyermek aktuális fejlettségi szintjét. Az **óvodapedagógus tudatosan és tervszerűen biztosítja fejlődéséhez szükséges, differenciált tevékenykedés feltételrendszerét. Ismereteit folyamatosan bővíti**, felkészül a gyermekek kérdéseire. Joga és feladata, hogy csoportja ismeretében, adott témakörben és szituációban a kötött, vagy kötetlen foglalkozás lehetőségét választja-e.

A kötött foglalkozás választása esetén is törekedni kell az oldott, családi légkör megvalósítására. **A kötött és kötetlen foglalkozást egyaránt hassa át a játékoság, az élményt adó, oldott légkörben való cselekvés. Fontos a két foglalkoztatási forma között az ésszerű arány kialakítása.**

Ha azt tapasztaljuk, hogy egy gyermek bizonyos funkciójában (funkcióiban) lemaradt, vagy tartósan stagnál (ez nyomon követhető a fejlettségmérő lapon), abban az esetben az óvodapedagógusnak vissza kell térnie a gyermeknek arra a szintjére, amelyben még biztonságosan mozog (vagyis a mozgáshoz, a cselekvéshez), és fokozatosan terhelve, nehezítve a feladatokat kell őt eljuttatni a következő szintre. Időt és lehetőséget kell biztosítani az egyik területen hiányosan elsajátított, vagy gyakorlásra szoruló ismeretek más területen való elmélyítésére, korrigálására. A korrigálható lemaradások nagyrészt megelőzhetők azzal, hogy azok természetes módon fejlesszék a gyermekek képességeit (pl. mozgásos játékeszközök, logikai játékok).

A prevenció program alkalmazása során jobban felfedezhetők azok a gyermekek, akik bizonyos területen speciális kiemelkedő képességekkel rendelkeznek. Az óvodapedagógus feladata:

- ◆ Szülő figyelemének felhívása a gyermek kiemelkedő képességeire
- ◆ Megfelelő tárgyi feltételek biztosítása a tehetség kibontakoztatásához
- ◆ Az óvodapedagógus folyamatos felkészülése a speciális képességek támogatásához
- ◆ Differenciált egyéni bánásmód tudatos alkalmazása

A fejlődés nyomon követése, az eredmények elemzése, szükséges korrekciója

A gyermek fejlődését az erre szolgáló fejlettségmérő lapon tudjuk nyomon követni az óvodába lépéstől az iskolakezdésig.

Fontos, hogy az óvodapedagógus vezesse és az ebben rögzített információkat folyamatosan felhasználja munkája során.

A fejlettségmérő lapokat ne „kampányszerűen”, a gyermekeket a csoportból kiemelve, felmérés jelleggel vezessük, hanem a **mindennapos életben, tudatosan megfigyelt fejlettségi szintet rögzítsük**. Bizonytalanság esetén természetesen nem tilos – játékos formában – egyénileg megbizonyosodni arról, hogy a gyermek egy-egy funkciójában elért-e már bizonyos szintet, de ezt a módszert ne alkalmazzuk rendszeresen!

A gyermekek tudatos megfigyelése mellett az óvodapedagógus saját munkájának eredményességét is nyomon tudja követni, illetve a gyermek folyamatos fejlődését elsősorban önmagához, de társaihoz, saját korosztályához képest is tudja viszonyítani.

2. Szervezeti és időkeretek

Csoportszervezés

Intézményünkben három osztott és egy osztatlan csoport működik. A program **hatékonyágát nem a csoport szervezeti kerete határozza meg, hanem az óvodapedagógus felkészültsége, rugalmassága, kreativitása, empátiája, helyzetfelismerése, azaz egész egyénisége.**

A gyerekek egyéni szükségleteire szabott, tevékenységben megvalósuló felkészítés, különösen az átlagostól eltérő, nehezebben szocializálódó gyermekek számára jelent sikeresebb iskolakezdést.

Napirend, hetirend

A napirend, hetirend kialakítása helyi adottságok, igények, lehetőségek, hagyományok figyelembe vételével, a helyzethez rugalmasan alkalmazkodva történik.

A jól kidolgozott **napirend** a maga rugalmas változásaival lehetőséget ad az óvodai élet egészében az elmélyült tevékenykedésre, megfelelő időt biztosítva arra, hogy a gyermekek minden tevékenységüket befejezzék, pontosan elvégezzék. A rendszeresség és az ismétlődések érzelmi biztonságot teremtenek a gyerekeknek

A hetirend a napokhoz kötött tevékenység (testnevelés, nemzetiségi német), de lehetőséget biztosít egy-egy környezeti téma köré csoportosítva s azt körbejárva feldolgozni az élményeket, tapasztalatokat, ismerteket a különböző foglalkozási területeken keresztül.

A napirendet a gyermekcsoport óvodapedagógusai alakítják. A foglalkozásokat igény szerint kötött vagy kötetlen formában, s többnyire mikro csoportokban komplex formában zajlanak.

Az elmélyült érdeklődéssel, belső motivációval folytatott tevékenységhez, valódi aktivitáshoz nyugalom, kiegyensúlyozott légkör, értelmes fegyelem szükséges.

Az óvodai élet kialakításában fontos szerepe van a gondozásnak, segíti a gyermek önállóságának fejlődését és együttműködését a felnőttel.

A szeptember 1-től május 31-ig terjedő időszak napirendjét a fentiek szerint, a gyermek biológiai (életkor, alvás-, mozgásigény, étkezés rendszeres időpontja), társas szükségleteit szem előtt tartva alakítsa ki az óvodapedagógus.

Mivel a nevelés nem zárul le május 31-én, ezért a nyári időszak (június 1-től augusztus 31-ig) tartalmaz, a gyermeki szabadságot tiszteletben tartó, gondosan megtervezett.

Az év közben már kialakított szabályok, szokások megtartásával az óvodapedagógus a nyári élet megtervezésénél ad lehetőséget a gyermeknek arra, hogy az évszak örömeit szabadabban élvezze és kötetlenebb formában biztosítson változatos tevékenységet, lehetőséget a fejlődésre.

Tevékenységi formák idő- és szervezési jellemzői

Az óvodai életrend megszervezésénél **maximálisan biztosítjuk a gyermeki jogokat** (vallási, nemzeti, etnikai), vegyük figyelembe a napi élet szervezésénél a **gyermek aktuális állapotát, szükségleteit, érdeklődését, terhelhetőségét**. Mindezek kielégítésére indirekt, a **gyermeki aktivitást biztosító módszereket alkalmazzunk**.

A program alkalmazásakor az óvodáskorú gyermek **fő tevékenységét, a játékot vesszük kiinduló pontnak**. Ebből következik, hogy a legtöbb időt a napirendben erre a tevékenységre fordítjuk.

A játékban megvalósíthatók a különböző fejlesztési feladatok, melyekhez az óvodapedagógusnak megfelelő időt, helyet és eszközt kell biztosítani, valamint olyan légkört, ahol a gyermek felszabadultan tevékenykedhet és választhat a lehetőségek közül.

3. Tárgyi feltételek

A program indításakor speciális eszközöket, **plusz erőforrásokat nem igényel, csak a meglévő eszközök tudatosabb célszerűbb felhasználását**, ezért az ország bármelyik óvodájában és a speciális nevelést nyújtó intézményekben is alkalmazható. Az óvodai alapeszközöket kiegészítve a program eredményességét, hatását erősítik a következő eszközök:

1. Egész alakot láttató tükör

A testséma fejlesztés fontos és hasznos kelléke, sok játéklehetőséget hordoz magában. Segítségével a gyermek képet alakíthat ki önmagáról, testéről, fejlődik „én” tudata.

2. Lateralitást jelző karszalag

A kéz, később a test jobb-bal oldalának megkülönböztetését segíti a testnevelési foglalkozásokon (de játékidőben is) a jobb csuklón viselhető színes szalag, gumi pánt.

3. Fejlesztő játékok

A játékeszközök vásárlásánál fontos az óvodapedagógus tudatos odafigyelése arra, hogy melyik játék milyen részképességet fejleszt felhasználásakor.

4. Mozgást fejlesztő tornaszerek, napi játékos használatra

A testnevelés foglalkozáson felhasznált eszközök közül néhányat célszerű a csoportszobában is felhasználni. Ezzel a gyermekek játékidőben is gyakorolhatják a mozgásfejlesztő feladatokat, illetve újabb játékokat is kitalálhatnak. A speciális, a mozgásfejlesztő terápiákban is alkalmazott eszközöket (pl. rugós deszka, füles labda) elsősorban az arra rászoruló gyermekek veszik el először, de a többiek is szívesen használják.

5. Hagyományos óvodai játékok, eszközök, berendezési tárgyak

A meglévő eszközök tudatosabb használata a Program szellemében. Újak vásárlásánál is ezeket a szempontokat érdemes előtérbe helyezni.

4. Ellenőrzés és értékelés

A fejlesztőmunka hatékonyságának ellenőrzése pedagógiai-diagnosztikai eszközökkel

A Komplex Prevenció óvodai Program célja a harmonikus személyiségfejlesztés olyan szintű megvalósítása, amely biztosítja a sikeres iskolakezdést és iskolai beilleszkedést. A célok eléréséhez szükséges a fejlesztő folyamat ellenőrzése, az óvodába lépéstől az óvoda elhagyásáig.

♦ A **személyiséglap** szempontjai alapján – tájékozódhatunk a család szociokulturális jellemzőiről, a nevelési légkörről, a leggyakrabban alkalmazott nevelői eljárásokról. Fontos kérdéseket tartalmaz a gyermek korai fejlődésére vonatkozóan, amelyek felderíthetik a terhesség - szülés alatt és a csecsemőkorban elszenvedett traumákat. A korai szakasz fejlődési üteméről szerzett információ feltárhatja a jelenlegi problémák gyökerét. Jó eszköze az anyával való kapcsolatfelvételnek is.

♦ A **megfigyelési szempontok** abban segítik az óvodapedagógust, hogy az óvoda mindennapi életében a szabad és szervezett foglalkozások alkalmával felfigyeljen a gyermek jellegzetes viselkedésmódjaira. A megfigyelési szempontok segítségével könnyen kiszűrhetők a részfunkció zavaros gyermekek és a szükséges támogató nevelés egészen korán elkezdhető.

♦ A **fejlettségmérő lapok fő területei:** mozgásfejlettség, testséma, a téri tájékozódás, térbeli mozgás fejlettsége, az értelmi fejlettség, a finommotoros koordináció fejlettsége, a nyelvi kifejezőkészség és a gyermek szociális fejlettsége, szociális érettsége. Programunk ezek kiemelt fejlesztését vállalja fel, ezért a fejlesztési feladatok megtervezéséhez a folyamatos szintbemérés elengedhetetlen. A „fejlettségmérő lap” olyan szempontokat és feladatsorokat tartalmaz, amelyek idegéletani, fejlődéslélektani megalapozottságúak, de a gyermek mindennapi tevékenységében előfordulók, az óvodapedagógus által játékosan mérhetők. Rutinos teljesítésük csak óvodáskor végére várható el, illetőleg az iskolai érettség, alkalmasság csak a rendszeres, jó megoldások birtokában állapítható meg./Megtalálható:a mellékletben./

Programellenőrzés és értékelés

Az óvodavezető feladata a program végrehajtásának átfogó ellenőrzése, értékelése. Ehhez a munkához szükség szerint javaslat a szaktanácsadók, szakszolgálatok, szakemberek tudatosabb igénybe vétele (pszichológus, fejlesztőpedagógus, gyógypedagógus, egyéb speciális szakemberek).

A program választása a nevelőtestület és az óvodavezető közös elhatározásából történt. Hatékonysága csak így biztosítható a helyi adottságokra adaptálva.

Az óvodai munkaközösségek szerepe annak ösztönzése, hogy az óvodapedagógusok egymás tapasztalatait, ötleteit megismerjék, segítsék egymás gyakorlati munkáját.

A munkaközösség vezetőjének javasolt a fejlesztő pedagógusi tanúsítvány megszerzése.

A **Komplex Prevenációs óvodai Program** lehetőséget ad arra, hogy a nevelőtestület alapként használva, a helyi adottságoknak, feltételrendszernek megfelelően folyamatosan bővítse, fejlessze tovább. Segédanyagként felhasználható a „Kudarccal nélkül az iskolában” című könyv. Ez a könyv tartalmazza azokat a gyakorlatban már kipróbált és bevált fejlesztő játékokat, amelyek a Program megvalósításához adnak konkrét segítséget. Az óvodapedagógust inspirálhatják újabbak kitalálására, a régiéket módosítására továbbfejlesztésére. A fejlesztőprogram alkalmazása tudatos ráhangolódást kíván az óvodapedagógustól és néhány hónap elteltével észrevehető a szemléletbeli változás is.

V. Hagyományrendszer az óvodánkban

Őszi hagyományok, ünnepek:

- Ősz búcsúztató
- Márton napi projekt /november 11/
- Lámpás készítő kézműves délután
- A város által szervezett lámpás felvonuláson való részvétel

Téli hagyományok, ünnepek:

- Mikulás ünnepség
- Karácsonyi ünnepség
- Maci kiállítás
- Farsang

Tavaszi hagyományok, ünnepek:

- Március 15-e
- Húsvéti kézműves játszóház
- Föld napja projekt /április 22 /
- Anyák napi ünnepség
- Gyerek nap
- Nagy csoportosok búcsúztatása, ballagás

Az ünnepvárás minden gyermekcsoportban az óvónő tervező, szervező munkája előzi meg. A gyerekek részvételével díszítik a környezetüket, készítenek ajándékaikat, az ünnephez illő irodalmi-zenei kisműsorral készülnek. Az őszi búcsúztató, a karácsonyi ünnepség, a farsang és a március 15-ei ünnepség zártkörű, a gyermekcsoportok közösen ünnepelnek. Az anyák napi ünnepély és a ballagás csoportonként szervezett, nyilvános óvodai ünnepély. A családokkal együtt veszünk részt a Márton napi lámpás felvonuláson, és együtt tevékenykedünk a kézműves délutánokon. Maci kiállítást és a Föld napja alkalmából rajzversenyt szervezünk. A Föld napja projekt keretén belül virágot ültetünk, vetítést rendezünk. Gyerek napkor tréfás sportvetélkedővel kedveskedünk óvodásainknak.

VI. Az óvoda kapcsolatrendszere

Az óvoda a társadalomban elfoglalt helye szerint kapcsolatban van különböző csoportokkal, szervezetekkel, intézményekkel.

Legfontosabb és legszorosabb kapcsolata az óvodába járó gyermekek családjával van.

1. Család-óvoda

A gyermek elsősorban a családban nevelődik. Jó esetben az óvoda folytatja és kiegészíti a megkezdett nevelési folyamatot.

Sajnos, gyakori a családban végbement funkcionális változások következtében, hogy az óvodára hárul a fejlődésben történő lemaradások korrigálása, a családi nevelésben felmerülő hiányok pótlása.

A **családlátogatás** célja, hogy az óvodapedagógus megismerje a gyermeket közvetlen környezetében, felmérje helyét a családban, tájékozódjon a család nevelési elveiről, szokásairól. A gyermek érdekében szükség szerint a gyermekvédelmi felelőssel együtt végezzék ezt.

Beszoktatásnál különbséget kell tennünk a családból, bölcsödéből vagy más közösségből érkező gyermekek között. Beszoktatásra azért van szükség, mert minden esetben új környezettel, emberekkel, szokásokkal találkozik a gyermek. A beszoktatás a későbbi közösségi életet is meghatározhatja, a biztonságot nyújtó, nyugodt, szeretetteljes, családi légkör megtapasztalásával vagy ennek ellenkezőjével. A család legfontosabb információforrása az óvodáról gyermeke hangulata, benyomásai, tapasztalatai. A gyermek óvodai élményein keresztül a család is kialakít egy képet a csoportról, óvodapedagógusról, óvodáról.

A **közös programok, ünnepek** lehetőséget teremtenek a család és óvoda közötti kapcsolat elmélyítésére, egymás szokásainak, értékrendjének még jobb megismerésére, nevelési elveik közelítésére. Fontos, hogy az ünnepek emelkedjenek ki az óvoda mindennapjaiból úgy külsőségeiben, mint belső tartalmukban.

A mai nemzedék fontos feladata a hagyományok, népszokások ápolása, értékeinek megőrzése, továbbadása. Ezek később a csoportra, óvodára jellemző hagyománnyá válhatnak.

Az óvoda nyitottságából adódóan ahhoz, hogy a szülő folyamatosan tájékozott legyen a gyermekével történt eseményekről fejlődéséről, valamint az óvodapedagógus is a gyermekkel a családban történt fontosabb eseményekről, **napi kapcsolattartásra** van szükség.

Nyílt napon: kézműves délutánok, játszódélután, Anyák napja, Gyermek nap, Ballagás a szülőknek lehetőséget biztosítunk a napi életbe való betekintésre. A szülők személyes élményeik alapján gyermekük új vonásait, tulajdonságait fedezhetik fel, képet kapnak gyermekük közösségben elfoglalt helyéről, viselkedéséről, teljesítőképességéről, egyúttal módjuk van társaikkal való összehasonlításukra is.

A **fogadóórák** megtartását célszerűnek tartjuk személyre szabottan, igény szerint, időpont egyeztetés után lebonyolítani. Ezek az alkalmak adnak lehetőséget olyan információk cseréjére, melyek a gyermekkel, vagy közvetlen környezetével kapcsolatosak, esetleg bizalmas jellegűek.

Szülői értekezleten az óvodát, a csoportot, a gyermeket, a szülőket érintő legfontosabb témákat, feladatokat, programokat, problémákat beszéljük meg. Az óvodapedagógus feladata a szülők véleményének meghallgatása, javaslataik figyelembe vétele. Szülői értekezleteken fontos tisztázni az óvoda funkcióját, a speciális feladatokat, az óvoda szokás-és szabályrendszerét.

2. Kapcsolattartás egyéb nevelési-, oktatási-, szakszolgálati-, kulturális intézményekkel

A kapcsolattartás formái, módszerei alkalmazkodnak a feladatokhoz és az igényekhez. Minden kapcsolat kialakításában és fenntartásában az óvoda nyitott és kezdeményező. A nemzetiségi nevelés igény és törvény szerinti biztosítása továbbra is feladatunk, ezért az óvoda kapcsolatot tart fenn az érintett nemzetiségi önkormányzatokkal, szervezetekkel.

- ◆ A **bölcsöde**, mint az óvodába lépés előtti intézményes nevelés színtere, hasznos információkat adhat a gyermekek óvodáskor előtti fejlődéséről. Az átmenetet segíti a két intézmény és a gyermekek gondozásáért, neveléséért felelős felnőttek kapcsolatfelvétele.

- ◆ Az óvodai élet alatt a **Pedagógiai Szakszolgálatok** (Nevelési Tanácsadó, Speciális képességeket Vizsgáló Szakértői Bizottságok, pszichológus, logopédus, ...), az **Egészségügyi Szakszolgálatok** (orvos, szakorvos, védőnő), a **Gyermek és Ifjúságvédelem Intézményei** a gyermekek nevelését speciális szakismereteikkel elősegítik.

- ◆ A **közművelődési intézmények** (könyvtár, művelődésház, kiállítások) rendezvényeit a gyermekek – alkalmazkodva életkori sajátosságaikhoz – érdeklődésüket figyelembe véve látogathatják csoportosan a pedagógus vezetésével, vagy egyénileg, szüleikkel.

- ◆ Az **iskolával** való kapcsolattartás formái, módszerei alkalmazkodnak a helyi sajátosságokhoz, szokásokhoz, szükségletekhez és feladatokhoz. A kapcsolatok kialakításában, fenntartásában az óvoda nyitott és kezdeményező.

- ◆ A **fenntartóval**: kapcsolatunk részben hivatalos, támogató jellegű, együttműködő.

A kapcsolattartás formái: kölcsönös tájékoztatás, egyéni megbeszélések, óvodavezető beszámolója.

- ◆ Igény szerint lehetőséget biztosítunk az egyházi személy által vezetett hitoktatásban való részvételre, nevelési időn túl.

11.ÉRVÉNYESSÉGI RENDELKEZÉSEK

Helyi pedagógiai program érvényességi ideje:2013.szeptember 1-től határozatlan ideig
Időközi módosítására abban az esetben kerül sor, ha a feltételrendszerben változás történik
vagy törvényváltozás indokolja.

A módosítást kezdeményezheti az intézményvezető, a nevelőtestület, érdekképviselői szervek.

Az átdolgozás alapjai:

- A 2011.évi CXC.Nemzeti Köznevelésről szóló törvény változásai
- A programbeválás gyakorlati tapasztalatai

Az átdolgozott Helyi pedagógiai program az óvodavezető jóváhagyásával válik törvényessé.
A módosított Helyi pedagógiai program a nevelőtestület elfogadásával lép életbe.

Az óvoda Helyi pedagógiai programja nyomtatott formában megtalálható a Polgármesteri
Hivatalban, az óvoda minden csoportjában, az óvodavezető irodájában.

Legitimációs záradék 1.

Készítette:óvodavezető

.....
Kenessey Beáta Ph

Dátum:

Az óvoda pedagógiai programjában foglaltakkal kapcsolatosan magasabb jogszabályban biztosított véleményezési jogával élve a dokumentumról a nevelőtestületi elfogadás előtt véleményt alkotott:

Az óvoda közalkalmazotti tanácsa:

.....

Dátum:

Óvodában működő Szülői Szervezet

.....
szülői szervezet elnöke

Dátum:

A magasabb jogszabályban meghatározott kérdések rendelkezéséhez az egyetértési jogát korlátozás nélkül gyakorolta és megadta a települési nemzetiségi önkormányzat.

.....

Dátum:

Legitimációs záradék 2.

Az óvoda nevelőtestülete a Pedagógiai Programotévhó.....napján tartott határozatképes rendkívüli nevelőtestületi ülésén át nem ruházható jogkörében.....%-os igenlő szavazattal határozatszámom elfogadta. Az elfogadás tényét a nevelőtestület tagjai az alábbiakban hitelesítő aláírásukkal tanúsítják.

Dátum:

.....
óvodavezető

Ph

Legitimációs záradék 3.

Az óvodaszámú határozatával elfogadott pedagógiai programját a nevelőtestület képviselőjében döntési hatáskörébenszámú határozatával jóváhagyta az intézmény vezetője.

.....
aláírás

Ph